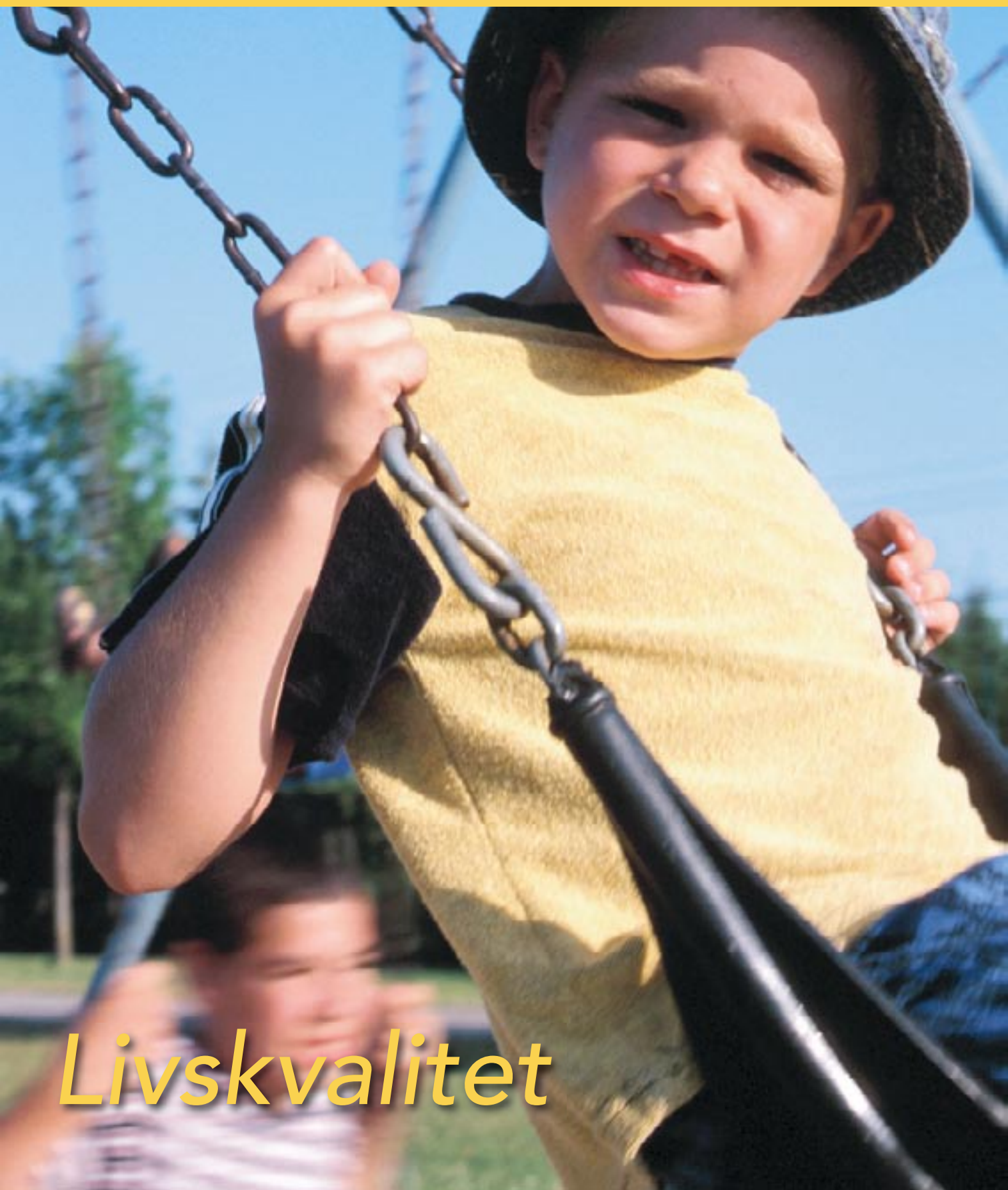

kvinner&familie

Medlemsblad for Norges Kvinne- og Familieforbund

Nr. 2/2007

Livskvalitet

INNHOOLD

mat

- 5 Mat
- 5 Naturens resept på et velfungerende immunforsvar
- 6 Livskvalitet forutsetter riktig og tilstrekkelig ernæring
- 8 Hvorfor spise?
- 9 Snarøya K&F satser stort på mat
- 10 Kolonihager og skolehager
- 11 Skolehage og naturskole
- 12 Heimkunnskap

miljø

- 13 Kunnskapsløftet
- 14 Genmodifiserte organismer
- 16 Dyrking av genmodifiserte planter
- 18 Tenk globalt, handle lokalt
- 19 Nordmenn er miljøbevisste – så lenge det er lettvindt

klima

- 20 Klimaløftet
- 21 Vi må ikke gi opp håpet
- 22 Halver norske klimagassutslipp innen 2020!

omsorg

- 26 Omsorgslønn
- 27 Lønn for pleie av pårørende
- 28 Sosialklientene får det verre
- 29 Montana Academy gir ungdommer en ny sjanse

solidaritet

- 30 Nytt fra prosjektene
- 31 Sri Lanka
- 32 Asiatiske kvinner kjemper mot utnyttelse
- 34 Arbeidskraft over landegrensene
- 36 Forbruk og etikk

kultur

- 38 Kunstringen
- 39 Drageferden
- 39 Sigrid Undset har 100 års jubileum som forfatter

faste spalter

- 24 X-ord og Sudoku
- 25 Stort & Smått
- 40 Stort & Smått
- 42 Stort & Smått
- 44 Forbundsmateriell
- 46 Forbundsadresser

kvinner&familie

Nr. 2. 2007
121 årgang - Grunnlagt 1887

REDAKTØR:
Toril Sonja Gravdal

UTGIVER:
Norges Kvinne- og Familieforbund

INTERNETTADRESSE:
www.kvinnerogfamilie.no

ADRESSE:
Øvre Slottsgt. 6, 0158 OSLO
Telefon: + (47) 22 47 83 80
Telefaks: + (47) 22 47 83 99
E-post: post@kvinnerogfamilie.no

REDAKSJONSRADET:
Ann-Louis Nordstrand
E-post: ann-louis@kvinnerogfamilie.no
Toril S. Gravdal
E-post: toril@kvinnerogfamilie.no
Odlaug Lysø Kleven
E-post: odlaug@kvinnerogfamilie.no

ANNONSER:
Akersgt. 16, 0158 OSLO
Telefon: + (47) 22 47 83 80
Telefaks: + (47) 22 47 83 99

ABONNEMENT:
Kan bestilles hos utgiver.
NOK 150,- pr. år.
Medlemmer av forbundet får bladet gratis
Bankgiro 6034.05.20680

DESIGN: 2punkt jeanette@2punkt.no
TRYKK: RK Grafisk

Opplag: 6.200
ISSN: 0806-1173
Ettertrykk og kopiering av
Kvinner & families stoff og
annonser er ikke tillatt uten
etter avtale.

NESTE UTGAVE:
August 2007
Stoff innlevering: 15. juli 2007

Norges Kvinne- og Familieforbund

Norges Kvinne- og Familieforbunds arbeidsprogram for landsmøteperioden 2004 – 2006

KVINNEPOLITIKK:

Sikring av kvinners økonomiske rettigheter i likestillingsloven og ekteskapsloven.

Mål: Økonomisk likestilling mellom ektefeller i ekteskapet og mellom partene i samboerforhold, gjennom likedeling av inntekt og formue.

FAMILIEPOLITIKK:

Full barnehagedekning og økt kontantstøtte

Mål: Frihet for foreldre til selv å velge omsorgsform for sine barn.

FORBRUKERPOLITIKK:

Matvaresikkerhet og kostvaner i hjem og skole.

Mål: Større kunnskap hos barn og unge om hva maten inneholder, sunt kosthold og hvordan mat tilberedes.

INTERNASJONALT SAMARBEID:

Internasjonalt samarbeid for å bedre kvinners levekår verden over. Dette innebærer informasjonsarbeid samt prosjektarbeid i den 3. verden og organisasjonsbygging i Øst- og Sentral-Europa.

Vårt arbeid springer ut fra følgende visjon:

Anerkjennelse av kvinners ulike valg gjennom livsfaser, verdsetting av familien som bærebjelke i utviklingen av et godt samfunn.

Hensikten er å

Styrke familiens posisjon gjennom tiltak som gir tid og mulighet til omsorg for hverandre.

Målet er

Samfunnspåvirkning i kvinne- og familiepolitiske spørsmål nasjonalt og internasjonalt.

K&F er tilsluttet

Nordens Kvinneforbund (NKF) og Associated Country Women of the World (ACWW).

Vårt arbeid forberedes og følges opp gjennom våre utvalg som er

- Miljø- og forbrukerutvalget
- Beredskapsutvalget
- Internasjonalt utvalg
- Utvalg for barn og unge

Kjære medlem!

Tiden går fort, og vi nærmer oss sommer. Dagene blir lengre og lysere, og jeg håper det gir dere alle energi til å fortsette viktig arbeid.

Tema for dette nummeret av medlemsbladet er livskvalitet, med et særlig fokus på mat. At det er en klar sammenheng mellom hva man spiser og vår helse vet vi. Amalie Angell Øvergaard, forbundsleder 1934-1946, brukte slagordet "Sunne mødre, sunt folk". Det viser hvordan hun så at det var mulig å påvirke samfunnet for å oppnå et bedre og sunnere kosthold. I dag må vi også ta andre virkemidler i bruk. Fellesnevner, den gang som nå, er at det må satses på barn og unge for å oppnå en endring på sikt.

Vår organisasjons evne til å gripe viktige, aktuelle saker viser seg også her. Et av våre lokallag gjør nå pionerarbeid i norsk sammenheng. De har en helhetlig plan for bevisstgjøring og endring av spisevaner hvor målet er et "sunt folk". Dette kan du lese om i denne utgaven av medlemsbladet.

Departementene har gjennom handlingsplanen, "Oppskrift for et sunnere kosthold", presentert gode og viktige tanker om sunnhet og utjevning av sosiale forskjeller. Men det mangler desverre håndfaste tiltak for å oppnå disse målene.

Flotte ord og gode intensjoner er det ingen som blir verken sunn eller mett av. Dette må følges opp med midler, blant annet til helsestasjonene, slik at de har mulighet til å drive forebyggende arbeid, og til alders- og pleiehjem for å unngå at eldre på institusjon blir underernærte.

En viktig begynnelse for å oppnå et sunnere kosthold i befolkningen er å gi gratis frukt og grønt til alle barn i skole og barnehage. Dette er ikke en kostnad, men en investering i fremtiden!

Tema for K&F-dagen 10. mars var omsorgslønn. Dette er en viktig sak, og svært aktuell i forbindelse med kommunevalget til høsten. Vi setter søkelyset på omsorgslønn også i forbindelse med FN's

Internasjonale Familiedag 15. mai. Årets tema er "familier og personer med funksjonshemming". På grunn av trykktiden for medlemsbladet hadde vi ikke mulighet til å få med artikkel som ble sendt i anledning dagen – her må jeg vise til våre nettsider.

I bladet vil du finne artikler som viser at det gjøres viktig arbeid for å få en rettferdig og forutsigbar ordning for omsorgslønn.

K&F var initiativtaker til FN's internasjonale familieår i 1994. Gjennom vår internasjonale organisasjon Associated Country Women of the World (ACWW), løftet vi da saken til FN-nivå. Under Malta-konferansen samme år, takket FN's familiekomité ved å tildele forbundet diplom for sin innsats for å sette familien på den internasjonale dagsorden.

I skrivende stund er vi midt i en prosess med å forberede flytting til nye kontorlokaler. I ti år har vi hatt vårt kontor i Akersgata 16, og har trivdes der. Men lokalet er for stort. Derfor undersøkte vi om vi kunne finne et mer egnet sted, og det gjorde vi. Våre nye kontorlokaler er et kvartal unna, i Øvre Slottsgate 6. Fra 1. juni skal vi være innflyttet og klare til innsats i nytt hus. Dette mener jeg er en god løsning, og jeg er sikker på at vi kommer til å trives.

Vi har spennende tider foran oss. Jeg ønsker dere alle lykke til med videre arbeid.

God sommer!

Med vennlig hilsen
Ann-Louis Nordstrand
FORBUNDSLEDER

En tone klinger i mitt indre
 Som fra en finstemt felestreng
 Mens vinden kiler gjennom håret
 løper jeg i blomstereng

En sommerfugl med lette vinger
 flyr høyt opp mot himmelblå
 Skjønnheten blir til symbol for
 det jeg føler nettopp nå

Småfuglenes sang er vakker
 åpner for naturens sjel
 Den lever i meg
 gir meg styrke
 lar meg kjenne:

Jeg er hel!

TORIL SONJA GRAVDAL

RENGJØRING

Noen dager gjør jeg rent
 - de fleste lever jeg

de dager jeg lever
 tenker jeg ikke på rengjøring

- når jeg gjør rent

tenker jeg mest på å leve...

BENTE NYGÅRD

Livskvalitet

Hva legger vi i dette «store» og
 «altomfattende» ordet?

Kan det være at "kvalitet" i denne
 sammenhengen handler om en subjektiv
 oppfatning av hva som er verdifullt?

Kan det likevel være slik at det finnes
 universelle betingelser som må oppfylles
 for at enkeltmennesket skal ha
 opplevelsen av å eie en god livskvalitet?

Vi kan ikke eie «livskvaliteten» bare for
 oss selv. Vi må dele den, og vi må unne
 alle levende skapninger å oppleve sine liv
 som gode. Det er vår utfordring. Så la det
 være vår felles visjon. Drømmen om en
 bedre verden går aldri ut på dato.

MAT

I en bok om helsekost utgitt i 1978 kan man i innledningen lese følgende:

«I en rekke ti-år har norske husmødre støtt på setningen - sunn kost gir god helse» - «Siden enkeltstående ernæringsforskere i mange land i løpet av de siste 70 år har pekt på en sammenheng mellom folkesykdommer og levevaner, dette gjelder ikke minst for maten vi spiser, begynner en å forstå at husmorens yrke er langt viktigere enn før antatt.»

Vi vet i dag at svært mye av det som skjer i kroppene våre er kjemiske reaksjoner. Hva vi putter i munnen, og hvordan vi lever, setter i gang og styrer disse prosessene. Vår livskvalitet er derfor for en stor del avhengig av et sunt og variert kosthold.

Naturens resept på et velfungerende immunforsvar

AV TORIL SONJA GRAVDAL

Fra Geitmyra skolehage i Oslo. Foto: Tore Faller

”Fem om dagen”, sier man, og sikter til nødvendig inntak av frukt og grønnsaker. Ingen fagfolk vil i dag bestride den gode virkningen disse matvarene har på helsa vår. Det hersker utbredt enighet om at de aller fleste av oss bør øke inntaket av nettopp frukt og grønt, ikke minst fordi de inneholder vitaminer og antioksydanter som betyr mye for immunforsvaret vårt.

Mindre kjent i denne sammenhengen er saccaridene, som er en art sukkerstoffer. Nyere forskning har vist at noen saccarider, monosakkaridene, er av fundamental betydning for en rekke prosesser i kroppene våre. Disse saccaridene finnes i frukt og grønnsaker. Optimal dannelse av monosaccarider er imidlertid avhengig av en dyrkningsmetode som ivaretar jordas naturlige næringsinnhold og som lar vekstene modne på naturlig måte i sollys og frisk luft. Monosaccaridene spiller, blant annet, en viktig rolle for cellenes innbyrdes kommunikasjon. De er uunværlige for cellenes fornyelse og egenreparasjon og for immunforsvaret. De er også uunværlige for kroppens utskillelse av avfallstoffer. Hvis cellekommunikasjonen ikke fungerer blir vi syke. Disse monosaccaridene kan

produseres i kroppene våre, men under stress, sykdom og mangel på optimale forhold blir denne prosessen vanskeliggjort.

En viktig grunn til at morsmelk har en nærmest uerstattelig betydning som ernæring for små barn, er at den er proppfull av nettopp monosaccarider. Gjennom morsmelken gis spebarnet en unik beskyttelse. Tilførselen av monosaccarider stimulerer også dannelsen av spise-celler (makrofager) i immunforsvaret. Makrofagene spiser døde celler, kreftceller og annet som skal fjernes fra kroppene våre. Samtidig utskiller de et stoff som aktiverer våre medfødte drepeceller, som går til angrep på kreftceller, candidasopp, bakterier og virus. Også for sårheling er monosaccaridene viktige.

Det hevdes av flere at mangel på monosaccarider spiller en viktig rolle i utviklingen av en rekke sykdomstilstander, blant annet sukkersyke, leddgikt, fibromyalgi, kronisk tretthetssyndrom, sklerose og kreft. ADHD er også en tilstand som nevnes i denne sammenhengen.

Storparten av monosaccaridene får vi fra frukt og grønnsaker. Dette forutsetter imidlertid at den jorda vi dyrker maten vår i inneholder de mikroorganismene som skaffer plantene de næringsstoffene de trenger for å lage disse sukkerstoffene. Det forutsettes også at fruktene og grønnsakene får anledning til å modne under naturlige forhold i sol og luft. Ofte plukkes imidlertid frukten før den er moden fordi den skal tåle omfattende frakt. Mye av frukten vi spiser i dag modner i containere på vei til oss forbrukere. Bruk av sprøytemidler i moderne, konvensjonelt jordbruk er også med på å ødelegge denne, i utgangspunktet, naturlige prosessen. I tillegg har vi tapt av syne den verdien som ligger i å føre helt nødvendige mikroorganismer tilbake til den jorda vi dyrker maten vår i.

Kilde: Internet-artikler om Glycoernæring og saccarider

Livskvalitet forutsetter riktig og tilstrekkelig ernæring

– OGSÅ FOR ELDRE MENNESKER

AV TORIL SONJA GRAVDAL

At tilstrekkelig og riktig ernæring er viktig for immunforsvaret og for at man skal ivareta en god helse, er udiskutabelt. Det er derfor svært urovekkende når en ny undersøkelse fra Sosial- og Helsedirektoratet viser at så mange som 20 til 50 % av pasientene på norske eldreinstitusjoner er underernærte. Ekstra skremmende er det at underernæringen ikke blir tatt på alvor før nedsatt allmenntilstand er et faktum, og at resultatene av den aktuelle undersøkelsen, i følge nestlederen i Norges

Sykepleierforbund, slett ikke er overraskende.

Undersøkelsen avdekker tydelig at manglene, både i forholdt til matserveringen ved en del institusjoner og ved de eksisterende kontrollrutinene, synes å være så store at en umiddelbar reaksjon og endring må kreves. I et samfunn, der levealderen stadig øker, må vi gjøre alt for å bringe kvalitet inn i livet og hverdagen også til alle som er avhengige av hjelp og omsorg. Livskvalitet må være et ord vi fokuserer på som gjeldende for alle mennesker gjennom hele livsløpet.

Feilaktig og mangelfull ernæring kan gi demenslignende symptomer, i tillegg til velkjente og plagsomme tilstander som svimmelhet, forstoppelse, mangel på energi og problemer med søvnen, bare for å nevne noe.

Ikke alle er fornøyd med kommunenes utstrakte bruk av mat fra stor-kjøkken. Særlig pekes det på at mat som er laget etter kok-kjøøl prinsippet ikke egner seg som "restemat", fordi den rett og slett ikke tåler gjentatt oppvarming. Dette kan være et alvorlig problem, siden eldre mennesker ofte er vant med å være nøysomme og nødig kaster mat.

Vi kan nok alle være enige i at det betyr mye for vår matlyst og -glede at den maten vi spiser ser tiltalende og fristende ut og at den lukter godt og nylaget. Etter hvert som vi blir eldre betyr dette kanskje enda mer enn tidligere. Derfor bør fokuset på den gleden maten kan gi oss være stor når vi vurderer hva vi kan gjøre for å bringe mest mulig kvalitet til livet og årene for oss alle sammen, - uansett alder. Det kommer ikke an på hvor gammel man er, men hvordan man er gammel. – Og skal man bringe kvalitet til årene betyr maten utvilsomt svært mye.

Hvorfor spise?

AV KLINISK ERNÆRINGSFYSIOLOG OG
HØGSKOLEKTOR MONE SÆLAND, HiAk

Maten følger oss hele livet og setter sitt preg på det. Tilstrekkelig mengder energi og livsviktige næringsstoffer er helt nødvendig for at barn skal kunne vokse opp og bli til den de var ment å skulle bli – ut fra sine arvelige og miljømessige forutsetninger.

Menneskene skal og må spise fordi vi ikke kan produsere våre egne næringsstoffer. Plantene derimot laster ned energien direkte fra sollyset, og omformer vann og karbondioksyd til glukose (druesukker), aminosyrer (protein) og fettsyrer (fett). Disse kaller vi for næringsstoffer, og spiser i form av mat, enten direkte fra planten, eller dyr som har spist planter. Men vi spiser ikke primært for å overleve, vi spiser fordi det er godt – og hyggelig! Det å samles rundt matbordet til felles måltid er vår viktigste møteplass for overføring av livserfaring og mestringslæring mellom generasjonene. Det er viktig at det oppleves trygt å møte opp ved matbordet. Ingen skal kunne risikere å bli stilt til rette i den forbindelse. Uoverensstemmelser utredes under andre forhold. Det er vist at barn som under oppveksten i

gjennomsnitt får 5 felles måltider per uke med sine omsorgspersoner, utvikler et bedre språk og bedre evne til å møte livets utfordringer. De løper langt lavere risiko for å utvikle adferdsforstyrrelser som spiseforstyrrelser og rusmisbruk.

Foruten energi og livsviktige næringsstoffer som sikrer vekst, utvikling og vedlikehold av kroppen, handler mat også om læring, konsentrasjon og utholdenhet. Læring forutsetter oppmerksomhet, evne til å oppfatte og bearbeide informasjonen og dertil en velfungerende hukommelse. Videre handler det om konsentrasjon og utholdenhet. Alle disse forhold påvirkes både på kort og lang sikt av maten vi spiser. Kort sagt: alt kroppen inklusive hjernen er bygget opp av, det har vi en gang spist. Den eneste naturlige måte å skaffe bygge- og vedlikeholdsmateriale til kroppen er via maten, det finnes ingen annen naturlig måte å skaffe dette på. Fett, og da særlig omega-3-fettsyrer, er viktig for den kognitive funksjonen, altså evnene til å dra nytte av ny lærdom i forhold til det en har inne fra før. I praksis er det nesten alltid slik at middagsmat inneholder mer livsviktige nærings-

stoffer, blant annet omega-3-fettsyrer enn brødmåltider. Varm mat smaker mer og metter mer enn kald. Dessuten er varm mat lettere fordøyelig og bidrar vanligvis til mindre forstyrrelser i blodsukkerreguleringen.

Et stabilt blodsukker er viktig for konsentrasjon og humør! Blir blodsukkeret for lavt, mister vi, og da særlig barna, lettere motet og blir uinteresserte. Blir det for høyt blir de hyperaktive og ukonsentrerte. Å stabilisere blodsukkeret på et passelig nivå er en forsikring mot å gå glipp av viktig informasjon og viktige begivenheter.

Mange barn har ulike aktiviteter på ettermiddagen. Hvis de får et varmt velsmakende skolemåltid ved lunjstider, blir de mer utholdene og får større glede av aktivitetene etter skolen. Å spise noe søtt/sukkerholdig i full fart før trening er ingen god løsning verken i forhold til å få mest mulig ut av treningen, eller å bygge opp kroppen og selvfølelsen/mestringsnivået på sikt.

Et varmt, velsmakende skolemåltid kan bidra til at barna får i seg nok energi og næringsstoffer tidlig på dagen, slik at de klarer seg uten søtsaker og uten å miste motet.

Snarøya K&F satser stort på mat

AV TORIL SONJA GRAVDAL

Det var stor stas i Flåkløya barnehage på Snarøya da barneombud Reidar Hjermann kom på besøk.. ”Legg til rette for mat i norske skoler og barnehager snarest mulig. Alle barnehager i Norge bør ha varm mat, slik som dere har det i Flåkløya. Dette er første gang jeg ser en så gjennomført matserveringen som her”, uttalte han til Budstikka etter besøket.

Det er personalet som lager den varme lunsjen hver dag til de 32 barna, og, fordi det ikke finnes norske retningslinjer for mat i barnehager, følger man de svenske retningslinjene når menyen skal settes opp. Fisk spises flere ganger i uken. Ellers varierer man mellom rødt og hvitt kjøtt, frukt og grønnsaker. Barna lærer å like sunn mat, og det går en slags sport i det å prøve ting man ikke har smakt før.

Liselotte Bjelke er en av ildsjelene bak Flåkløya barnehage, som er bygget og drives av Snarøya Kvinne- og Familielag. Hun er også ildsjelen bak ”Skolematens venner” www.skolematensvenner.no. Gjennom flere år har hun lagt ned et stort arbeid i forhold til å løfte riktig ernæring inn i norske barns hverdag.

Sammen med lokallaget sitt har hun derfor satt i gang et stort prosjekt som

innebærer at Hundsund ungdomsskole, som er under bygging, blir den første skolen i Norge som daglig serverer varm lunsj til sine elever. Hun har fått med seg Bærum kommune i dette arbeidet, og har sammen med kommunens fagfolk, utarbeidet planene for kjøkkenet og kantinen på skolen. Under ”kick-off”-arrangementet i forbindelse med prosjektet, var ordfører Odd Reinsfeldt tilstede gjennom hele kvelden. I sin tale gav han tydelig uttrykk for at dette er noe kommunen

virkelig er stolt over å være en del av.

Også barneombudet ser fram til åpningen av Hundsund skole. ”Jeg vil minne politikerne om Soria Moria-erklæringens avsnitt om forsøk med skolemat. Det må settes av penger til forsøk ved skoler over hele landet. Det er viktig at flere prøver ulike ordninger med skolemat. Og jeg gleder meg veldig til åpningen av Hundsund skole”, uttalte han under sitt besøk i Flåkløya.

HVA ER DET MED DEN FINSKE SKOLEN?

Finske skolebarn skåret i 2003 høyest av alle OECD-land i matematikk, naturvitenskap og problemløsning.

Lærer Pia Berg, uttaler i bladet Utdanning etter et besøk i finske skoler: ”Det er rett og slett mer ro og orden i finsk skole!. Her drives gammeldags kateterundervisning av

motiverte, velutdannede lærere med autoritet, som kan sitt fag. Også så god mat som det er! Det er veldig mye bra ved finsk skole. – Bare tenkt på all læringen – og næringen! – i den varme skolelunsjen.”

Det er konsensus om skolepolitikken i Finland. Skolen er rett og slett ikke debatttema. Alle barn

skal ha den samme muligheten til en god utdanning uavhengig av sosial bakgrunn og bosted. Lærerne har en stor frihet i yrkesutøvelsen, og den pedagogiske virksomheten er livlig. Det satses også i utstrakt grad på spesialundervisning.

Kilde: Utdanning, april 2007

Kolonihager og skolehager

AV TORIL SONJA GRAVDAL

Da industrialiseringen grep om seg på slutten av 1800-tallet ble stadig flere mennesker klemte tett sammen i byene. Mange av disse menneskene kom fra landet. De var vant til å grave i jorden og til å se ting gro. For mange ble savnet etter å få jord under neglene stort. Dette var en av grunnene til at Det Norske Hageselskap tok initiativet til å starte opp kolonihager, - en unik mulighet for byboere til å få en liten hageflekk å stelle i. Kolonihagene ble raskt svært populære, og de er faktisk det den dag i dag.

Samtidig med kolonihagene dukket også de første skolehagene opp, og i by etter by ble det, fra 1900 laget hageanlegg i tilknytning til skolene. Faktisk ble disse skolehagene et uunværlig tilskudd til "matauk" både under 1. og 2. verdenskrig. De seneste årene har en del skoler gjenopptatt drift av skolehager, - til stor glede og stort utbytte for barna.

Fremdeles er det mange av oss som elsker å grave i jorda og føle naturen hviske oss i øret når vi hilser på meitemark og biller. Vi synes at eplene i egen hage er de beste i verden og vi fryder oss like mye hver gang tullipanene og krokusen har overlevd enda en vinter. For finnes det egentlig noe som kan måle seg med den gleden man kan kjenne når man føler seg i ett med det som spirer og gror? Kanskje minner det oss om vår egen vekst som mennesker...

*Kilde: Hagens frukt og bær,
Gudrun Ulltveit*

Foto: Astrid Kallhovd

Skolehage og naturskole

Hvilke pedagogiske, helsemessige og estetiske muligheter ligger i å stelle med planter og hvordan kan dette arbeidet implementere den nye læreplanen, "Kunnskapsløftet"? I skolehagen må det fysiske aktivitet til for å få sunn mat. Dette er kortreist mat i ytterste konsekvens.

AV TORIL SONJA GRAVDAL

Mellom Sørkedalsveien og Stasjonsveien i Oslo ligger Huseby barneskole, som rommer 550 elever fordelt på syv klassetrinn. Her har man gjennom flere år satset stort på skolehage og naturskole. En av dem som underviser barna er Astrid Kallhovd. Hun har et nært forhold både til natur og til hagestell.

I en nylig utkommet rapport om drift av skolehager gis det flere eksempler på hvordan undervisning i skolehage gir elevene lærdom og opplevelser som det ikke er mulig å formidle i klasserom alene. Det handler om prosesser i naturen, om resirkulering av næringsstoffer, og samspill og om mangfold. Barna får oppleve "naturens gang" gjennom utvikling og vekst, - fra frø til plante. De får lage måltider og drikke av egenproduserte produkter. De får lære om plantenes legende egenskaper og de får innarbeidet god arbeidsteknikk og fysisk utholdenhet. Benytter man engelsk eller andre fremmedspråk til loggskrivning og muntlige eller skriftlige framføringer, får man uttelling også her. Matematikk får de brukt når de skal regne ut areal, mengde, kg, pris og konstruksjoner. De må også lese kart. I

tillegg får de muligheten til praktisk kunst og håndverk når de syr arbeidsklær, snekrer fuglekasser, bygger tipi, lager blomsterdekorasjoner eller utformer hage. – Og musikkfaget; hvorfor ikke skrive noen dikt og melodier om livet i naturen og i jorda? Sist, men ikke minst; gamle mattradisjoner, jordbrukets utvikling, bærekraftig matproduksjon, slik kan man i aller høyeste grad favne samfunnsfaget.

Maten de produserer i hagen blir virkelig kortreist, og elevene får førstehånds kunnskap om hvor maten kommer ifra og hvordan den blir laget. De må ta ansvar for at maten får gode vekstforhold gjennom å luke vekk ugress og tilføre jorda næring gjennom egenprodusert kompost. Helheten i økosystemet blir synlig for dem når de ser naturens syklus på nært hold.

På Naturskolen lærer de å høste "den ville maten", og hvordan man kan nyttiggjøre seg og tilberede mat fra naturens eget spisskammer. – Kunnskap som nærmest er i ferd med å bli borte for urbaniserte mennesker.

JORDSKOKKSUPPE

Jordskokken ble hyllet av europeerne da den kom fra Nord-Amerika på 16-tallet. Etter hvert kom den i skyggen av poteten, litt ufortjent når man tenker på den delikate smaken og dens medisinske egenskaper. Jordskokken blir kalt diabetikerens potet. Den fortjener å bli hentet fram fra glemselen.

8 PORSJONER

500 g ferske jordskokker
3-4 skrelte poteter
4 vårløk
2 fedd hvitløk
1 liter buljong
100 g sopp
2ss olje til steking
8 dl melk med litt fløte
1 ts revet muskat

salt / pepper
hakket persille og gressløk
sitronskiver
rømme

Heimkunnskap

– ET FAG I ENDRING

AV TORIL SONJA GRAVDAL

I et dokument om heimkunnskapsfaget utsendt av det tidligere Kirke- utdannings- og forsknings- departementet, kunne man lese følgende:

HEIMKUNNSKAPSFAGETS PLASS I SKOLEN

Barn og unge har behov for å tilegne seg kunnskaper og praktiske ferdigheter for å mestre dagliglivets oppgaver og gjøremål og ta hånd om sitt eget liv. Kunnskap om dagliglivet handler også om å utvikle holdninger for å kunne ta ansvar og vise omsorg i mellom-menneskelige forhold. I samvær med andre er det viktig å kunne påta seg forpliktelser for fellesskapet. Alle trenger allsidig forberedelse som grunnlag for familieliv og samliv. Opplæringen må være fleksibel, praktisk anvendbar og framtidsrettet.

I skolen møter elevene faget heimkunnskap. Gjennom praktisk arbeid får elevene utfordringer som gjør den enkelte bedre rustet til å utføre oppgaver og ivareta forpliktelser i dagliglivet. Trening og videreføring i nært samarbeid med hjemmet styrker elevenes ferdigheter og gjør dem mer selvstendige. Lokal tilpasning i samspill med elever, hjem og nærmiljø kan bidra til at lokalsamfunnets kultur og tradisjoner holdes i hevd.

Faget skal bidra til å inspirere elevene til å lage mat og videreføre mattradisjoner og til å oppleve glede og trivsel rundt måltider. Heimkunnskap er et helsefremmende fag. Gjennom praktisk arbeid kan elevene opparbeide fortrolighet med matlaging, arbeidsteknikker og bruk av redskaper knyttet til dagliglivets oppgaver og gjøremål. Holdningsdannende arbeid som gjelder omsorg, ansvar og likeverd i mellom-menneskelige forhold, må komme til

uttrykk i praktiske aktiviteter. Ved å legge forholdene til rette for selvstendig arbeid, samarbeid og arbeidsdeling bidrar opplæringen i faget til å fremme likestilling.

Som forbrukere er det viktig at elevene utvikler evnen til å ta valg og reflektere kritisk. Opplæringen kan gi økt bevissthet om og forståelse for forvaltning av menneskelige, sosiale, økonomiske og materielle verdier og ressurser i hjem og samfunn. Samlet skal faget kunne sette den enkelte i stand til å ta ansvar for seg selv, sine nærmeste og det miljøet han eller hun lever og vokser opp i.

Heimkunnskapsfaget er i dag omdøpt til ”mat og helse”. Et navn som i seg selv viser til hvilke klare sammenhenger vi står overfor. Like fullt er det et faktum at 70% av dem som underviser i faget ikke har formell kompetanse til dette. Helse- og omsorgsminister Sylvia Brustad, som har det politiske hovedansvaret for å forebygge fedme og andre kostholdssykdommer, uttalte for en stund siden at heimkunnskapsfaget må oppjusteres. Hun uttrykte bekymring for faget, og sa at det har et stort forbedringspotensial ut fra de signalene som kommer fra skolene. I den nokså nylig publiserte «Handlingsplan for bedre kosthold i befolkningen», er det imidlertid vanskelig å finne håndfaste konkrete og forpliktende tiltak.

Vi ser en negativ utvikling i forhold til kosthold og helse i den norske befolkningen. Kostnadene knyttet til overvekt og fedme er i dag beregnet til 6-7 milliarder kroner per år. Dersom vi ikke gjør noe drastisk, tyder alt på at disse utgiftene vil fortsette å øke i framtiden. Økt kunnskapsnivå om mat og helse blant lærerne vil være et viktig bidrag for å forebygge sykdom knyttet til feilernæring. Likeledes vil det være av største betydning at elevene får nettopp praktisk og aktivitetsorientert undervisning, slik man tidligere la opp til.

BARNEHAGEMAT I OSLO

Barnehagene i Oslo er pålagt å servere ett fullverdig måltid hver dag. Samtidig får barnehagene ikke lenger holde kjøkkenassistenter, og kunnskapen hos barnehagepersonalet varierer sterkt.

I Lille Ekeberg barnehage har man forsøkt å løse litt av problemet ved å lage et oppskriftshefte som gjør matlagingen enklere. Heftet inneholder blant annet ”oppskrift” på fiske-pinner i lompe med revne gulrøtter, - ungenes favoritt.

(kilde: Utdanning, mars 2007)

MATINSPIRASJONS- KURS FOR SFO OG BARNEHAGE

Grønn Hverdags første kampanje denne våren er viet temaet ”mat og klima”. I denne forbindelse vil Grønn Hverdag gjennomføre matinspirasjonskurs over hele landet. Målet med kursene er å synliggjøre sammenhengen mellom matproduksjon og klimagassutslipp, og forsøke å konkretisere hva man kan gjøre i forhold til å lage gode og miljøvennlige retter i institusjoner som SFO og barnehager. Det er de ansatte i disse virksomhetene som er målgruppen for kursene.

KUNNSKAPSLØFTET:

Nye planer for miljøfag i skolen

Handlingsplanen for utdanning for en bærekraftig utdanning støtter opp under Kunnskapsløftet og tilbyr aktiviteter som bidrar til å realisere læreplanens mål og gi elevene kunnskap om samspillet mellom mennesker og natur.

Handlingsplanen er et ledd i Norges oppfølging av FN's utdanningstiår for en bærekraftig utvikling. Den konkretiserer og dekker hele miljøfeltet i undervisningen og særlig i fag som naturfag, samfunnsfag, matematikk og kroppsøving.

“Det er svært viktig at bærekraftig utvikling nå er kommet inn i skoleverket på alle klassetrinn og i mange fag. Vi har ingen tid å miste i opplæringen av neste generasjon i miljøvern. De alvorlige utfordringene vi står overfor når det gjelder klimaendringer, tap av biologisk mangfold og økende antall miljøgifter, krever innsats fra alle samfunnssektorer”, sa miljøvernminister Helen Bjørnøy da hun sammen med kunnskapsminister Øystein Djupedal presenterte den nye handlingsplanen.

NYTTIG SØPPELSORTERING

Er du blant dem som sorterer avfallet ditt og sørger for resirkulering av papir, glass og plast, men som har liten tro på at dette kommer til nytte? I så fall er du ikke alene. Men FAKTUM er at 71 % av husholdningsavfallet vårt i dag får sin renesanse og ”nytt” liv. Gjenvinning er rett og slett blitt en storindustri.

Likevel: vi har aldri kastet mer søppel enn vi gjorde i 2005. Den økonomiske veksten og gode tider for husholdningene har ført til at vi kjøper mer, og til at avdankete gjenstander har fått en kortere vei til søppeldynga. Hver nordmann og kvinne kastet i gjennomsnitt 407 kilo søppel i 2005. Dette er 29 kilo mer enn året før. Siden Statistisk Sentralbyrå i 1992 begynte å måle husholdningenes avfall, har søppelmengden vokst for hvert eneste år som har gått.

ØKOLOGISK HAGE

Planter som trives med hverandre, vokser gjerne sammen i naturen. Dette prøver man å etterlikne i en økologisk hage når man planter forskjellige vekster inntil hverandre, eller i samme felt, for å oppnå en positiv virkning. Plantene utnytter jorda og sollyset best mulig når mange vokser sammen. De danner et tett plantedekke som holder på fuktigheten i jorda og skaper gode leveforhold for forskjellige insekter og smådyr. En økologisk hage spiller på lag med naturen.

Kilde: Grobladet, OIKOS

MÅLSETNINGER FOR ØKOLOGISK LANDBRUK

- Å produsere matvarer med høy kvalitet, i tilstrekkelig mengde og rettferdig fordelt
- Å forvalte naturressursene slik at skadelige virkninger på miljøet unngås, og på den måten sikre jordas fruktbarhet på lang sikt.
- Å sikre genetisk mangfold og artsrikdom
- Å skape et miljø som tilgodeser husdyrenes naturlige adferd og behov.
- Å sikre mest mulig resirkulering av næringsstoffer

Kilde: Debio

Genmodifiserte o

Av PIA BORG

HVA ER GENMODIFISERTE ORGANISMER?

Genmodifiserte organismer (GMO) er levende organismer (planter, dyr, sopp eller bakterier) som har fått endret sitt arvestoff (DNA) ved hjelp av genteknologi. Genmodifiseringen kan bestå i at organismen får ekstra gener, at gener blir forandret eller at deler av eller hele gener fjernes.

HVA SKILLER GENTEKNOLOGI FRA TRADISJONELT AVLS- OG FOREDLINGSARBEID?

Genteknologi skiller seg særlig fra tradisjonelt avls- og foredlingsarbeid ved at det er mulig å flytte gener (deler av arvestoff) mellom ulike arter organismer (for eksempel ved å sette inn et gen fra en fisk i hvete for gi bedre kuldetoleranse). Genteknologien gjør det i tillegg mulig å skape og oppformere nye organismer i høyt tempo. Dette betyr i praksis at det kan være vanskelig å oppdage og forhindre utilsiktede negative virkninger før genmodifiserte organismer er tatt i bruk i stor skala.

NORSK REGELVERK

Alle spørsmål om dyrking og annen utsetting av levende genmodifiserte organismer i miljøet reguleres av genteknologiloven. Framstilling og bruk av GMO er ikke forbudt etter genteknologiloven, men krever godkjenning. Norge har hittil godkjent 4 GMO for dyrking: 3 typer nellik og en type tobakk. Ingen av disse dyrkes i Norge. Norge har for tiden en rekke søknader om markedsføring av GMO til dyrking og til bruk som mat og fôr til behandling.

Spørsmål om mat og fôrvarer som inneholder genmodifiserte organismer reguleres av forskrift om fôrvarer (fôrvareforskriften), generell forskrift for produksjon og omsetning av næringsmidler (næringsmiddelforskriften) og forskrift om merking av næringsmidler (merkeforskriften):

Godkjennings- og merkeplikt:

Fôrvarer, næringsmidler og næringsmiddelingsredienser (herunder tilsetningsstoffer, aromastoffer og ekstraksjonsmidler) som består av, inneholder eller er fremstilt på grunnlag av GMO må godkjennes av Mattilsynet. Slike fôrvarer og næringsmidler skal merkes. Dette gjelder også når DNA og protein ikke kan påvises, for eksempel i soyaolje (prosessmerking).

Unntak fra godkjennings- og merkeplikten:

Produkter som er fremstilt ved hjelp av GMO, men hvor sluttproduktet ikke inneholder materiale fra det opprinnelige genmodifiserte materialet må ikke godkjennes eller merkes. Dette gjelder kjøtt, melk og egg fra dyr som er føret med genmodifiserte fôrvarer eller behandlet med genmodifiserte legemidler. Videre gjelder det prosesshjelpemidler i fôr- og næringsmiddelindustri og næringsmidler/fôrvarer som er behandlet med slike prosesshjelpemidler. Det er heller ikke nødvendig å be om godkjenning eller merke ved utilsiktet eller teknisk

rganismer (GMO)

uunngåelig tilstedeværelse av opptil 0,9 % genmodifisert materiale forutsatt at bedriften kan dokumentere dette og forutsatt at den genmodifiserte organisme er godkjent i Norge eller EU.

Sporbarhet:

Den som omsetter næringsmidler eller fôrvarer med GMO skal videreformidle til neste ledd i kjeden informasjon om hver ingrediens som er produsert fra GMO. Virksomhetene skal ha systemer/prosedyrer for å identifisere hvem produktene kommer fra og hvem de videresendes til. Informasjonen skal oppbevares i 5 år. Terskelverdier for utløsning av sporbarhetskravene er 0,9%.

Forbud mot gener som koder for antibiotikaresistens:

Norge har et absolutt forbud mot gener som koder for antibiotikaresistens i næringsmidler og fôr. For næringsmidler er dette forbudet nedfelt i en egen forskrift.

ER DET GENMODIFISERTE ORGANISMER I NORSK LANDBRUKSPRODUKSJON I DAG? Det forekommer ikke dyrking av genmodifiserte planter i norsk landbruk i dag. Det benyttes heller ikke genmodifiserte planter i fôr til norske husdyr. Genmodifisering av matproduserende husdyr har hittil vært uaktuelt.

Den store avhengigheten av importerte råvarer sammen med stadig større utbredelsen av genmodifisert soya, mais og oljefrø internasjonalt gjør at spørsmålet om bruk av GMO i norsk landbruk foreløpig er mest aktuelt på førsiden. Fôrindustrien i Norge har en restriktiv holdning til GMO i tråd med landbrukets felles holdning og etterspør kun GMO-frie råvarer.

Per i dag (august 2006) er heller ingen genmodifiserte næringsmidler eller fôrmidler godkjent for salg i Norge. Det er imidlertid umulig å unngå spor av GMO (< 0,1 %) i mange av de importerte fôrpartiene.

Stikkprøver som Mattilsynet foretok i 2005 viser at det på samme måte er spor av GMO i mange importerte næringsmidler som inneholder soya og mais: Det ble påvist mindre mengder genmodifisert materiale i 19 av de totalt 53 produktene som ble analysert. Ulovlig innhold av genmodifisert materiale (> 0,9 %) ble kun påvist i ett av i alt 53 produkter. Mattilsynets strikkprøvekontroll viser videre at 7 av 21 virksomheter har manglende eller ikke gode nok rutiner for å unngå innblanding av genmodifisert materiale i sine produkter (for mer info, se Mattilsynets hjemmesider: <http://www.mattilsynet.no/genmodifisering>).

LANDBRUKETS HOLDNING TIL GMO

Landbrukets organisasjoner har vedtatt en felles holdning til bruk av genteknologi og genmodifiserte organismer i norsk landbruk. Vår holdning er restriktiv og avventende. Landbruket vil ikke dyrke genmodifiserte planter til mat eller fôr eller ta i bruk genmodifiserte husdyr i matproduksjon. Vi vil forsøke å unngå bruk av genmodifiserte råvarer i fôr så lenge dette er praktisk og økonomisk forsvarlig og vil ikke under noen omstendighet benytte planteråstoff som inneholder gener som koder for antibiotikaresistens i husdyrfôr. Landbruket vil informere åpent om hvor og hvordan genteknologi anvendes i landbruk og næringsmiddelindustri. Merking av produkter tilvirket ved hjelp av genteknologi skal skje på en måte som sikrer bønder og forbrukere reell informasjon og valgmulighet.

HVORDAN VIL INNTAK AV GMO-HOLDIG MAT PÅVIRKE MENNESKET?

Det er faglig uenighet når det gjelder helseeffektene av å spise GMO-holdig mat. Vi har lite kunnskap om mulige helseeffekter rett og slett fordi det er gjort svært lite forskning på området. En del av de undersøkelsene som er

gjort viser imidlertid urovekkende resultater.

Uavhengig av om GMO-holdig mat skulle vise seg å være ufarlig å spise, vil dyrkingen av GMO uansett medføre en rekke miljøproblemer. Fordi GMO er levende organismer som samvirker med andre levende organismer og har evnen til å spre seg, er det ikke mulig å ombestemme seg når GMO først er satt ut. Kjente miljøproblemer forbundet med dyrking av GMO er blant annet ugrasarter som blir resistente mot sprøytemidler eller skadeinsekter. Dette kan føre til mer sprøyting eller bruk av mer skadelige sprøytemidler enn tidligere. Spredning av gener til nært beslektede, ville arter - med påfølgende tap av genetisk mangfold innen disse artene - er påvist for mais i maisens hjemland Mexico. I USA har genmodifiserte solsikker blitt et ugrasproblem i andre kulturer. Sprøytemiddelresistente planter har ingen fordeler dersom det ikke sprøytes og vil dermed ikke spre seg fortere enn andre planter utenfor åkrene, men andre egenskaper, som motstandsdyktighet mot insekter eller tørke, kan gjøre at arten får en konkurransefordel også utenfor åkrene. Genmodifisering kan også gi utilsiktede virkninger i form av at planten får uventede egenskaper. Dette er blant annet vist for en genmodifisert tobakksplante.

En annen uheldig effekt av GMO-dyrking er at GMO-plantene sprer pollen og krysser seg med vanlige planter av samme art når de dyrkes i samme område. Dette fører til at det i områder med utstrakt GMO-dyrking ikke blir mulig å dyrke GMO-fritt eller få tak i såfrø som ikke er forurenset med GMO-frø. Dermed får verken bonde eller forbruker noe reelt valg: Etter hvert vil alle måtte dyrke og spise GMO, enten de vil det eller ikke.

Bier forsvinner på uforklarleg vis både i Europa og USA. Er det en sammenheng mellom massedød blant bier og GMO-pollen? Antall tilfeller av soyaallergi viser også en faretruende økning. I England har 50 % fleire mennesker, bare iløpet av ett år, fått matallergi på grunn av soya. Forskere har sine mistanker, selv om ingen foreløpig har klart å finne en klar sammenheng med GMO-soya. De norske bondeorganisasjonene er i ferd med å ta genteknologien inn over seg, samtidig som debatten når nye høyder i Danmark og Sverige. Til og med i USA brer skepsisen seg. Der har man funnet en ulovlig, og kanskje allergifremkallende, type genmodifisert mais i en rekke matvarer.

Sammen med 14 andre organisasjoner sendte vi i januar i år følgende brev til Landbruk og Matdepartementet, Miljøverndepartementet, Stortingets Næringskomite og Stortingets Energi-og Miljøkomite, der vi foreslår et midlertidig forbud mot dyrking av genmodifisert plantemateriale i Norge.

Dyrking av genmodifisert

– SAMEKSISTENS

Vi takker for brev av 1. desember 2006. Brevet understreker Regjeringens vilje til å hindre spredning av genmodifisert materiale i norsk landbruk og natur.

Dette er viktig fordi en samlet miljøbevegelse og et samlet landbruk står bak dette ønsket.

En ny undersøkelse blant 1000 personer, som ble gjennomført i november 2006, viser at nordmenn er like skeptiske til genmat nå som før, og et stort flertall ser så stor risiko med dette at de mener den type forskning ikke bør få støtte (Nasjonen 25.01.07).

Vi er svært glade for at Regjeringen vil stå fast på unntaket i EØS-avtalen som tillater Norge å føre en strengere GMO-politikk enn EU. Det betyr at vi heller ikke i framtida behøver å godkjenne GM-organismer som blir tillatt i EU.

Vi gir også full støtte til Regjeringens arbeid for å utarbeide "internasjonalt forpliktende regler for å hindre uønsket spredning av GMO, og for at grensen for innblanding av GMO i såvarer skal settes til "null". Utarbeidelse av internasjonalt regelverk er svært viktig, ikke minst i lys av vedtaket i WTOs tvisteorgan i saken om EUs godkjenningssystem for GMO. Det er også nødvendig å ha en "null"-grense for merking av matvarer og fødevarer samt

melk, kjøtt, og egg fra dyr føret med GMO.

Vi minner om at hovedansvarlig i vårt opprinnelige brev, var at uønsket spredning av GMO i naturen og landbruket bare kan reduseres gjennom et strengt regelverk, men at det aldri vil kunne elimineres. Det enorme antall frø og varer det her er snakk om, gjør etter vår mening sameksistens umulig.

PER I DAG ER DET UTVIKLET GM-PLANTER MED TRE EGENSKAPER:

1. Planter som er motstandsdyktige mot plantevernmidler,
2. Planter som er motstandsdyktige mot sykdommer/skadeagenter ved at de produserer egen gift og
3. Planter som inneholder større mengder vitaminer enn konvensjonelle vekster.

Det arbeides også med å utvikle planter med "nye" dyrkningsegenskaper. Ikke i noen av disse tilfellene ser vi i dag noen grunn til å bruke slike planter i norsk landbruk. Ulempene i form av uønsket spredning og tap av bønders rettigheter til eget formeringsmateriale er langt større enn mulige positive virkninger. I tillegg kommer at vi fortsatt vet svært lite om helse- og miljøvirkninger av GMO.

Å åpne for GMO på åpen åker er etter alt å dømme et definitivt valg – det vil si at man aldri kan reversere beslutningen. Vi vil bli nødt til å leve med de utsatte GMO-ene for bestandig.

Vi vil igjen oppfordre Regjeringen til å ta et prinsipielt standpunkt i denne saken.

For å unngå at det foretas forhastede beslutninger om sameksistens, foreslår vi at det innføres et midlertidig forbud mot dyrking av genmodifisert plantemateriale i Norge.

FØLGENDE ORGANISASJONER HAR UNDERTEGNET SVARBREVET:

Norsk Bonde- og Småbrukarlag
Norges Bondelag
Norges Naturvernforbund
FIVH, Fremtiden i Våre Hender
OIKOS økologisk Landslag
Natur og Ungdom
Grønn Hverdag
Bioforsk Økologisk
Norges Bygdekvinnelag
Norges Kvinne- og Familieforbund
Forbrukerrådet
Norges Astma- og Allergikerforbund
Dyrebeskyttelsen Norge
Norske Kvinners Sanitetsforening
4H Norge

e planter

I GENNYTT NR. 8 – 2007 KAN MAN LESE FØLGENDE:

”Store delar av dei indiske bomullsprodusentane har gått over til genmodifiserte frøtypar. Men forkjemp-
arane for GMO slit stadig hardare; avlingane vert ikkje
så store som forventa, husdyr dør av beiting på
innhausta marker, bruk av sprøytemiddel har ikkje gått
ned og sjølvorda blant bøndene berre aukar i omfang.
Det ser ut som den einaste vinnaren er Monsanto, som
tenar stadig meir på både sprøytemiddel og GMO-frø.
Vitskapsfilosof Kjetil Rommetveit er uroa over kor stor
makt genteknologi har fått, og kva som kan bli
konsekvensane av den store tiltrua folk flest har til
denne teknologien.”

”Delstatsregjeringa i Andhra Pradesh i India ber om
at det vert forbode å så genbomullsfrø denne sesongen.
Stadig fleire kyr, geiter og sauer har døydd etter å ha
beita på restane av genbomullsåkrar etter innhaustinga.”

”Samstundes held sjølvmondsbølgja blant indiske
bønder fram. Berre i Vidharbha har kring 250 bønder
teke livet sitt dei første tre månadane i år. The Hindu
skriv på leiarplass at dei fryktar enda høgare tal i mai/
juni. Bøndene har teke opp store lån for å investere i
genspleisa bomullsfrø, men bomullshausten har feila,
og mange ynskjer no å gå attende til konvensjonell
bomull.”

Tenk globalt, handle lokalt

Nå har alle kvinne- og familielagene rundt om i hele landet en unik sjanse til å sette fokus på miljøet igjen.

AV UTVALGSLEDER
WENCHE BERG STUENES

HURRA!

Miljøvernministeren oppfordrer endelig til et felles **MILJØ-LØFT**, noe Norges Kvinne- og Familieforbund har oppfordret til og arbeidet for i mange, mange år. Forskernes rapport om klimaendringene ser for alvor ut til å sette et globalt fokus på miljø. **"Tenk globalt, handle lokalt!"** har vi i K&F oppfordret til i nærmere 30 år. Nå har alle Kvinne- og Familielagene rundt om i hele landet en unik sjanse til for fullt å sette fokus på miljøet igjen. Nå er mange opptatt av det. Ta opp temaet i laget! Diskuter hva hver enkelt kan gjøre, og diskuter hva dere som lag kan gjøre i nærmiljøet! Se punktene side 26 i forrige medlemsblad, og gå inn på nettsidene til Grønn Hverdag for å få ideer og inspirasjon! www.gronnhverdag.no Vil du holde deg oppdatert på spørsmål om klimaendringer, og hva hver enkelt kan gjøre, bør du kikke innom nettstedet www.klimatiltak.no også.

Wenche Berg Stuenes

La oss alle ta et felles **MILJØ-LØFT** for å bremse klimaendringene!

Utvalget har i det siste svart på følgende **høringer**:

1. Endring av forskrift om tilvirking,

- merking og omsetning av ost - osteforskriften.
2. Miljømerking av fototjenester.
 3. Miljømerking av bilvaskehaller.
 4. Miljømerking av bil- og båtpleiemidler.
 5. Revisjon av kriteriedokument om miljømerking av PCer.
 6. Revisjon av miljøkrav for svanemerking av kopimaskiner, skrivere, telefakser og multifunksjonsmaskiner.
 7. Endring av forskrifter om merking av næringsmidler i forhold til allergi (lupin og skjell).
 8. Reviderte miljøkrav til hoteller og vandrerhjem.

Norges Kvinne- og familieforbund støtter alle forbedringer av miljømerking.

NYTT FRA GRØNN HVERDAG:
Økologisk barnemat fra Småfolk

Nå har det blitt lettere å finne økologisk barnemat i butikken. Småfolk, som eies av Tine Meierier, lanserte i februar en egen serie med økologiske produkter. I serien inngår både fruktpureer og middager. Økologiske varer lages uten bruk av kunstgjødsel og sprøytemidler, og framstilles på en mer naturlig og miljøvennlig måte enn andre produkter.

Miljøtips: Lag barnematen selv av økologiske råvarer, eller kjøp ferdig økologisk barnemat i butikken. Du finner økologisk barnemat i helsekostbutikker og i de fleste dagligvarebutikker (Hipp, Småfolk og Nestle).

Ny svanemerket babyserie fra COOP

Nå kan du kjøpe svanemerket

babyolje, badesåpe, sjampo, hudlotion og sinksalve fra Coop Ånglamark. Fra før selger Coop blant annet svanemerkede våtservietter og bleier. Svanemerkede babypleieprodukter er generelt blant de mest helse- og miljøvennlige på markedet.

Miljøtips: Bruk minst mulig stulleprodukter til barnet ditt. En klut og rent, lunkent vann holder til det meste. Velg eventuelt svanemerkede produkter eller testvinnerne i Grønn Hverdags nyeste test av pleieprodukter til baby, som du finner på www.gronnhverdag.no/baby.

Forbud mot lyspærer i EU?

Flere EU-land vurderer å forby de gammeldagse glødepærene innen tre år, og erstatte dem med sparepærer. Bare i Tyskland vil et slikt forbud redusere CO2-utslippene med 6,5 millioner tonn i året – like mye som 2,5 millioner personbiler slipper ut i året.

Den nyeste utgaven av **Grønn Hverdag Magasin** ble i mars sendt ut til Grønn Hverdags deltakere. Hovedtema er sammenhengen mellom maten vi spiser og klimaendringene. Mat-tipsene er: 1) Spis mindre kjøtt. 2) Spis mer økologisk mat. 3) Spis lokalprodusert mat. Magasinet er også publisert på Grønn Hverdags nettsider: <http://www.gronnhverdag.no/magasin/gm1-07.pdf>

P.S. En liten påminnelse til slutt: Det er fremdeles flere kretser som ikke har husket på å levere årsmeldings-skjemaet for miljø- og forbrukerarbeid i kretsen.

PRESSEMELDING:

NORSK UNDERSØKELSE VISER

Nordmenn er miljøbevisste – så lenge det er lettvint

”– Vi produserer stadig mer avfall her i landet, og det er avfallsmengden fra husholdningene som øker mest. Dette er en stor kilde til miljøproblemer, og ikke minst i gode tider med sterk kjøpekraft og høyt forbruk både kjøpes og kastes det uforholdsmessig mye. Ergo er det viktig at flest mulig kildesorterer mest mulig – selv om kanskje ikke tilretteleggingen på hjemstedet er optimal”, sier Per Mortensen, administrerende direktør i Bonnier Responsremedier.

Halvparten av alle nordmenn mener de er mer miljøbevisste enn gjennomsnittet, og vi er flinke til å kildesortere – så lenge det er enkelt å få levert avfallet. En norsk undersøkelse viser at nettopp tilrettelegging er avgjørende for hvorvidt vi gidder å kildesortere eller ikke. Kommunens regler og pålegg spiller minimal rolle, og bare 1 av 10 sier de kildesorterer uansett hvor godt tilrettelagt det er. Dette viser en landsdekkende undersøkelse blant 2900 norske boligeiere, gjennomført av Norges største boligblad, Vi i Villa.

– Undersøkelsen viser at norske husholdninger er flinke til å kildesortere pantbare flasker, samt papir og trykksaker. Derimot er vi betraktelig dårligere til å kvitte oss med isopor, plast- og metallemballasje på en miljøvennlig måte. Dette har åpenbart sammenheng med at tilretteleggingen i mange kommuner for slik emballasje er altfor dårlig. I alle fall er respondentene i undersøkelsen minst fornøyd med returordningen for nettopp isopor og plast, sier Per R. Mortensen. Både alder og bosted er avgjørende for hvor nøye nordmenn kildesorterer. De eldste er flinkest uansett avfallskategori, men

forskjellene er forholdsvis små når det gjelder resirkulering av bokser og plastflasker med pantemerke. Der utpeker også de unge seg.

Det er store regionale forskjeller. Ser vi på hvor de ulike respondentene i undersøkelsen bor, er det også her betydelige forskjeller når det gjelder holdninger til, og gjennomføring av, kildesortering. Beboere i Aust-Agder er totalt sett best på kildesortering, og folk her er også mest fornøyd med de ulike kildesorteringsmulighetene i fylket sett under ett. Men også fylker som Hedmark, Oppland, Sør-Trøndelag og Sogn og Fjordane gjør det bra. Derimot er ”verstingfylkene” Oslo, Østfold, Finnmark og Møre og Romsdal.

På spørsmål om hva som er avgjørende for at norske boligeiere skal gjøre kildesortering til en fast post i hverdagen, svarer knappe 1 av 10 at kommunens regler og pålegg er avgjørende. Omtrent like få svarer at de kildesorterer uansett hvor godt tilrettelagt det er, mens hele 8 av 10 sier at det er tilretteleggingen – altså hvor enkelt det er å få levert søpla – som er avgjørende for hvorvidt de handler miljøbevisst eller ikke.

OM MAUR OG MENNESKER

Mennesket
er et forunderlig vesen

Som flittige
små maur
i ustoppelig aktivitet
legger vi kloden
under oss

Mon tro

om den største forskjellen
på maur
og mennesker
er at maur
ikke ødelegger
sin egen tue

Klimaløftet

AV TORIL SONJA GRAVDAL

27. mars inviterte Miljøverndepartementet til lanseringen av den nasjonale klimakampanjen KLIMALØFTET på Teknisk Museum i Oslo.

Sammen med samarbeidsaktørene presenterte miljøvernminister Helen Bjørnøy innholdet i kampanjen, som skal rette seg mot folk flest, næringsliv, kommuner og offentlige etater. KLIMALØFTET skal bidra til økt forståelse, engasjement og motivasjon til å være med og redusere klimautslippene og delta i et felles klimaløft. Et bærende element i Klimaløftet er å vise fram mulighetene, løsningene og potensialet for endring.

Like før påske fikk vi et oppfølgingsbrev fra departementet, der det blant annet stod:

”Hva skjer videre? Hva forventes det nå? Hvordan får vi til konkrete resultater og hvordan får vi alle i kampanjen – hele bredden som vi så bra fikk vist fram under lanseringen på Norsk Teknisk Museum - til å vise at Norge skal bare i en retning. Vi skal redusere utslippene og vi skal alle bidra? Som miljøvernminister Helen Bjørnøy sa under lanseringen; - Vi må få til et klimaforlik i hele samfunnet. Vi må samarbeide på alle nivåer i samfunnet for å finne fram til gode løsninger. Det finnes ikke en løsning, eller en måte å løse utfordringen på. Det er et mangfold av løsninger som må til. På den måten har vi alle fantastiske muligheter til å bidra med vår varierte kunnskap, bakgrunn og ulike innfallsvinkler.”

24. april var datoen for lanseringen av klimaforedraget ”Himmel og Hav –

og klima og endring”. Som det stod i invitasjonen til premieren: ”Verdens klima er i endring. Forskerne bekrefter at vi er ansvarlige, og konsekvensene kommer tidligere enn vi trodde. Men hva skjer egentlig? Kommer havet til å stige med mange meter dersom Grønlandsisen smelter, og når skjer i så fall det? Blir somrene lengre i Norge – eller stopper Golfstrømmen? Hva vet vi med sikkerhet, hva er rene spekulasjoner? Og – hva kan vi gjøre?” Foredraget er starten på foredragsserien ’Himmel og Hav – om klima og endring’, et samarbeid mellom Storm Weather Center, Meteorologisk Institutt og Miljøverndepartementet. Mer informasjon finnes på www.klimaloftet.no.

EN AV SAMARBEIDSPARTNERNE I KLIMALØFTET ER «BESTEFORELDREAKSJONEN»

Besteforeldre krever en ansvarlig klimapolitikk!

”Besteforeldreaksjonen” er et initiativ tatt av bibliotekar Halvdan Wiik. I et åpent brev til Statsministeren skriver de blant annet: ”Som engasjerte besteforeldre er vi sterkt bekymret for den ukontrollerte globale oppvarmingen, og for den klimaframtid som våre barnebarn går i møte. Signalene er at vi er i ferd med å kjøre klimaet i grøften på en måte og med en grundighet som menneskelig sivilisasjon ikke har opplevd før.”

”På de aller fleste områder har utviklingen gått i feil retning: Flere forurensende gassturbiner på sokkelen, økende biltrafikk, økende flytrafikk, et generelt økende forbruk. Behovet for mer energi har

fått lov å gå foran den langt viktigere oppgaven å redusere klimagassutslippene. Mottiltakene har vært helt utilstrekkelige og politikken har manglet den helhetlige utforming og retning som må til hvis den farlige utviklingen skal snus.”

”Demenneskeskapte klimaendringene reiser fundamentale etiske spørsmål om vårt ansvar for langsiktige konsekvenser av våre kortsiktige valg. Som besteforeldre har vi vært altfor tause altfor lenge.”

Klimaproblemet er globalt og ingen nasjon kan løse det alene. Men klimaproblemet kan heller ikke løses uten at hver nasjon gjør sin del av jobben. Norske utslipp av klima-

gasser ligger nå ca 9 prosent høyere enn i 1990.

Vi krever: En troverdig, ærlig og realistisk klimapolitikk basert på anbefalingene fra FNs klimapanel. Det kan komme til å innebære vanskelige omstillinger, inkludert begrensninger i vårt personlige forbruk. Det vil vi selvsagt akseptere – for våre barnebarns skyld.”

Oppropet er skrevet under av blant annet Kåre Willoch, Per Kleppe, Hermod Skånland, Reiulf Steen, Rakel Surlien og Erik Damman. Dersom du har lyst til å støtte oppropet kan du gjøre det ved å gå inn på www.framtiden.no.

«Vi må ikke gi opp håpet»

-ER BUDSKAPET TIL EN ANNEN AV SAMARBEIDSPARTNERNE I KLIMALØFTET

Global Migrants for Climate Action er en nystartet miljøorganisasjon som ønsker å bidra til å gi en mer konkret forståelse av hvilke internasjonale konsekvenser klimaproblemene allerede har skapt. Sammen med Rådet for innvandrersorganisasjoner i Oslo og den flerkulturelle avisen "utrop" arrangerte de i april i år et stort klimamøte i Oslo. Det overordnede målet for organisasjonen er å synliggjøre hvor sentralt sosial rettferdighet er i klimasammenheng, og hvordan det er de fattigste landene som rammes hardest av de første effektene av klimaendringene, -endringer som i all hovedsak er skapt av de rike og mest industrialiserte landene. Både FN og verdensbanken erkjenner dette.

Yousef Abu Afifi er koordinator i den nystartede organisasjonen. "Noen lurar på om innvandrere er interessert i klimaendringene", sier han, og fortsetter. "Innvandrere er ikke en homogen folkegruppe. Det som likevel kan sies å være felles for mange er at de kommer fra fattige land som allerede er blitt hardt rammet av klimatiske endringer. Innvandrere og deres familier i hjemlandet har ofte opplevd disse endringene på kroppen, og vet som regel hva det er snakk om. Det er ofte nok å si "flod", "tørke" og så videre for å få folk til å gjenoppleve det uhyggelige. Selvsagt er innvandrere interessert i å avverge katastrofer som deres hjemland og familier kan bli utsatt for. Selvsagt ønsker de å hjelpe sine familier til bedre å klare seg gjennom konsekvensene av klimaendringer, bare de vet hvordan. Det er liten tvil om at folk, når de blir gjort oppmerksomme på koblingen mellom CO2 utslipp og elendigheten i hjemlandet, får et sterkt ønske om å gjøre noe."

"Vi må ikke gi opp håpet", sier Yousef. "Det som er menneskeskapt må også kunne påvirkes av

mennesker." For å forklare hva som skjer dersom vi ikke gjør noe, refererer han til et gammel pakistansk ordtak som sier at "den duen som lukker øynene når hauken kommer, blir haukemat uansett."

Colin Challen, leder av den tverrpolitiske klimagruppen i det britiske Parlamentet, og gjest på klimamøtet i Oslo, kom med følgende kraftuttalelse: "Hvem kan komme og si at folkemord ikke er en god beskrivelse av det vi nå gjør, når vi fortsetter med "business as usual", og bevisst ignorerer konsekvensene av klimaendringene for verdens fattigste mennesker?"

Sammen med en rekke andre organisasjoner sendte vi følgende brev til statsminister Jens Stoltenberg 17. April i år.

Halver norske klimagass-utslipp innen 2020!

De undertegnede organisasjoner er bekymret for klimaendringene og stadig voksende norske klimagassutslipp. Vi vil med dette brevet be statsministeren om å sørge for at Norge halverer sine klimagassutslipp innen 2020.

Klimaendringene er i gang. Vi ser det gjennom et smeltende Arktis, ekstremvær på Vestlandet og en stadig minkende skisesong. Ekstremvær i New Orleans og India viser at klimaendringene allerede rammer millioner av mennesker. FNs klimapanel har slått fast at klimagassutslippene må reduseres med 60-80 prosent.

Det viktigste Norge kan gjøre for klimaet er å kutte egne utslipp. Derfor må Norge sette seg egne, langsiktige mål som går utover kortsiktige internasjonale forpliktelser. Dette er også den klare konklusjonen til Lavutslippsutvalget, og i tråd med Soria Moria-erklæringens løfte om å sette et generasjonsmål for reduksjon av norske klimagassutslipp.

Norges posisjon under klimaforhandlingene i Nairobi var at verdens klimagassutslipp bør reduseres med 20-30 prosent i perioden 2020-2030. Miljøvernminister Helen Bjørnøy slo fast at de rike landene må ta et

hovedansvar for disse reduksjonene, og at Norge er forberedt på å ta sin andel. Dette er i tråd med vårt krav om en halvering av norske klimagassutslipp innen 2020.

Vi mener det er positivt at regjeringen skal lage sektorvise klimahandlingsplaner, og har store forventninger til dem. De kan være et viktig redskap for å sikre nasjonale tiltak for reduksjon av klimagassutslipp, dersom planene blir ambisiøse og påvirker beslutningene som tas for hver sektor.

For å sikre langsiktighet når en vurderer tiltak, er det viktig at planene gjelder fram til minst 2020. Det må settes et overordnet mål for utslippsreduksjon i perioden, slik Soria Moria-erklæringen lover. Vi krever et mål om 50 % reduksjon i norske klimagassutslipp innen 2020. Dette målet må så deles på de ulike sektorene, slik at hver sektor får et eget reduksjonsmål i tråd med det overordnede målet.

Vi ber Statsministeren om å sørge for at Norge tar ansvar for å stoppe farlige og urettferdige klimaendringer. Den nye rapporten fra FNs klimapanel viser med all tydelighet at tiden er i ferd med å renne ut. Det haster å redusere klimagassutslippene!

MED VENNLIG HILSEN:

Bonde og småbrukarlaget
Bondelaget
Press
Zero
Miljøagentene
Oikos
Natur og Ungdom
Naturvernforbundet
Europabevegelsen
Framtiden i Våre Hender
Klimakampanjen Hvit Vinter
Fadderbarnas Framtid
Norges Kvinne og familieforbund
Arbeidernes Ungdomsfylking
Sosialistisk Ungdom
Kristelig Folkeparti Ungdom
Rød Ungdom
Grønn Ungdom
Unge Venstre
Changemaker
Utviklingsfondet
Norwea

Tung trafikk

Tungtrafikken i Norge har økt med 47 % de siste 15 årene.

I løpet av de samme 15 årene har personbiltrafikken økt med 20 %.

Noe å tenke over i disse klimadebatt-tider?

Verktøyet er halve jobben

ENJO har vært i Norge i 15 år, og på disse årene har over 300.000 kunder funnet en god løsning på sine renholdsoppgaver.

Et godt verktøy er "halve jobben".

Fordelene med fiberbasert renhold er:

- Bedre innemiljø, du slipper kjemikaliegasser.
- Sparer miljøet, du forurensar ikke.
- Bedre resultat, du får rene flater uten såpefilm.
- Sparer 50 % av tiden.
- Bedre helse, og reduksjon av astma og allergiplager.

For mer informasjon,
kontakt en av våre
forhandlere:

Toril M. Ekeli,
Bærum, tlf. 98844123

Liv Ødegaard,
Asker, tlf. 47233800

Martine Broløkken,
Gjerdrum, tlf. 48073304

www.enjo.no

8. mars ble markert av lag og kretser over store deler av landet. På Aftenpostens nettavis kunne man se et lite video-intervju med 1.nestleder, gjort under forbundets markering på Eidsvolls plass. I Tønsbergs blad sto følgende intervju med forbundsleder:

- Alle kvinner er feminister

Stadig færre markerer kvinnedagen 8.mars. Likevel mener lederen av Norges Kvinne- og Familieforbund at dagen absolutt ikke er utgått på dato.

Dette er en viktig markeringsdag, og det er viktig at den består. Kvinnedagen har ikke gått ut på dato. Det er nok å ta tak i videre, sier Ann-Louis Nordstrand, bosatt på Nøtterøy og leder av Norges Kvinne- og Familieforbund.

Hun tror stigmatisering og det faktum at Norge internasjonalt har kommet langt i likestillingskampen, er grunnene til at iveren etter å markere dagen ikke er den samme som før.

I dag er alle kvinner feminister, mener Nordstrand. Hun tror dagens kvinner er flinkere enn før til å være stolte av å være kvinne. Nordstrand

avlever imidlertid noen av de dårlige assosiasjonene flere unge kanskje forbinder med kvinnedagen.

- * Det er en dag for alle kvinner, ikke bare radikale.
- * Kvinnedagen er mer enn å gå og rope i protesttog.
- * BH-bålene er for lengst slukket.

Hun er enig i at dette er ett eksempel på at kvinnekampen på 70-tallet i visse tilfeller ble dratt litt langt. Akkurat det blir vel å fornekte seg selv som kvinne, sier Nordstrand.

Nordstrand minner om alle kampene som er kjempet for å oppnå godene vi nyter i dag. – Saker som er jobbet gjennom, blir i dag tatt for gitt. Men resultatene etter kvinnekampen i 70-

årne er det ingen i dag som ønsker å være foruten, fastslår hun.

Til kvinner som ikke bryr seg om 8. mars, har hun denne beskjeden:

”Vær stolt av historien og arbeidet som er blitt gjort. Det har brakt oss dit vi er i dag”, sier hun.

FLERE KAMPSAKER

Hvor lang vei som vil tråkkes opp videre, tør hun ikke spå. Men på dagsordenen hennes står kampen for omsorgspoeng og likedeling av rettigheter i pensjonsreformen, vold mot kvinner og husmorvikar som en del av det kommunale omsorgstilbudet.

”- Det kreves fortsatt innsats for å komme dit vi ønsker å være”, erklærer Nordstrand.

FRIVILLIGHETSPRISEN TIL INGER MJØS FRA NESØYA

2. februar i år fikk Inger Mjøs i Nesøya K&F Ildsjelpriisen for sin mangeårige innsats som lagets kontakt i kunstformidlingen i Akershus krets. På bildet ses hun etter prisutdelingen, med en gave, et bilde malt av den lokale kunstneren, Lise Wulf.

MEDLEM I KVINNE- OG FAMILIELAGET I 50 ÅR!

Erna Skoge er født i 1930, og kom som nygift til Skoge på 50-tallet. På denne tida var det vanlig at husmødre sluttet i lønnet arbeid når de giftet seg. Slik var det for Erna også, og arbeidet ble siden å ta seg av det som skulle gjøres i hjemmet, barna og arbeid på gården med dyr og forhøsting til dyra.

På denne tida krevde arbeidet ofte mer tid og krefter enn i dag.

Det fantes ikke oppvaskmaskin, vaskemaskin, fryseboks, kjøleskap, og heller ikke traktor på gården. Det meste måtte gjøres med håndkraft, men dette var likt for alle husmødre. Det var arbeid som måtte og skulle gjøres.

I 1949 ble det startet et husmorlag i bygda – Skogsvåg husmorlag. Erna Skoge kom med i dette laget i 1957. Det er nå 50 år siden. Hun har hatt ulike verv: lagleder, kasserer, sekretær og kunst- og kulturkontakt.

Laget har hatt mange oppgaver lokalt i bygda. Det har vært fester, tilstelninger, turer og andre arrangementer som har krevd en innsats. Erna har alltid stått sentralt og tatt sin del av oppgavene.

Gjennom det siste året har media gjentatte ganger fokusert på den ulike praksisen som finnes i de ulike kommunene i forhold til omsorgslønn. Det synes helt klart at det fortsatt finnes mye arbeid å gjøre i denne sammenhengen. Derfor valgte vi også å fokusere på dette i det materiellet vi sendte ut i forbindelse med markeringen av K&F dagen, 10. Mars. Flere av kretsene sendte dette videre til sine lokalaviser. Tidligere, allerede i januar dette året, sendte forbundsleder følgende brev til Trondheim kommune:

Omsorgslønn

UTTALELSE FRA NORGES KVINNE- OG FAMILIEFORBUND

Norges Kvinne- og Familieforbund (K&F) har i en årrekke hatt omsorgslønn som prioritert arbeidsoppgave. Vi er glade for at vårt arbeid har bidratt til at omsorgslønn nå er en del av kommunenes omsorgstilbud til sine innbyggere, hjemlet i Lov om sosiale tjenester.

Den enkelte kommune er pliktig å ha en ordning med omsorgslønn for sine innbyggere. Men siden det ikke ligger økonomiske føringer for ordningen, er det opp til den enkelte kommune selv å avgjøre prioriteringen i budsjettet. Dessverre ser vi at i flere tilfeller er ikke omsorgslønn stort mer enn en post i budsjettet, med liten grad av penger.

Innbyggerne er altså avhengig av at den enkelte kommune ser viktigheten og verdien av å prioritere omsorg i sitt budsjett.

Den historiske bakgrunnen for omsorgslønn er den mangeårige diskusjonen om betaling i en eller annen form til kvinner for ulønnet arbeid utført i eget hjem.

Dagens situasjon er en annen - de fleste kvinner er i dag i lønnet arbeid utenfor hjemmet, men samtidig er institusjoner for personer som ikke kan klare seg selv (p.g.a. funksjonshemming eller sykdom) i høy grad nedbygd, noe som fører til økt behov for omsorg i hjemmet.

Omsorgslønn har til dels som mål å gi pårørende mulighet til å velge mellom yrkesarbeid og hjemmearbeid.

I denne sammenhengen må man se hvilket uvurderlig omsorgsarbeid som utføres i de enkelte hjem, arbeid som

er både et supplement og et alternativ til kommunale tilbud. Det vi mener mangler i kommune-Norge er holdninger og økonomi. Kommunene er ofte i en vanskelig økonomisk situasjon, og siden størrelsen på omsorgslønn vurderes ut fra kommunens økonomi er det få som vil få den hjelpen de trenger.

Mer kritisk er manglende holdninger og forståelse for viktigheten av omsorg hos beslutningstakere i kommunene.

På bakgrunnen av dette mener vi at for å få en rettferdig og holdbar ordning for omsorgslønn må denne kanaliseres gjennom trykdesystemet eller andre statlige ordninger.

Da vil dette kunne bli en forutsigbar ordning for brukerne.

K&F er glad for at Trondheim kommune setter søkelyset på omsorg. Vi håper at dette følges opp i praksis gjennom prioriteringer i budsjett og verdsetting av den enkeltes arbeidsinnsats.

Det vil ha stor betydning og innebære forutsigbarhet, verdsetting og trygghet for alle involverte, ikke minst for kommunen.

*Med vennlig hilsen
Norges Kvinne- og Familieforbund
Ann-Louis Nordstrand
Forbundsleder*

Lønn for pleie av pårørende

KJERSTI RYGG HOGSTAD

I Adresseavisen 20. mars kunne vi lese at rådmannen i Trondheim ønsker å innføre en ordning med familiepleieavtale. Videre kan vi lese at det er Norges Kvinne- og Familieforbund som har fremmet et forslag om å prøve ut en formalisert avtale mellom den omsorgstrengende, kommunen og pårørende/nettverk for å legge til rette for økt privat innsats. Avtalen skal ikke erstatte de kommunale tjenestene og ordningene må bygge på en frivillig avtale. Rådmannen ønsker å sette i gang en ordning som skissert fra K&F og forsøket skal evalueres etter 2 år. Familiepleieavtalen skal følge de regler og lover som gjelder ellers i arbeidslivet. Kjersti Rygg Hogstad har kjempet lenge for denne saken.

Her følger et innlegg hun har skrevet til Adresseavisen 20. april i år:

ANGÅENDE LØNN FOR PLEIE AV PÅRØRENDE

Med tanke på alle som i årevis har brukt, og fremdeles bruker, både tid og tanker på å få gjennomført omsorgslønn av en slik størrelse at en bør unngå å bli minstepensjonist på grunn av mangel på opptjente pensjonspoeng, og nå med lovnader om en familiepleieavtale, må jeg som pådriver overfor våre politikere i Trondheim kommune be om spalteplass til noen av mine synspunkter på det som kom fram i avisens artikkel. "Omsorg/Omsorgslønn".

DET HANDLER OM LIVSKVALITET.

Omsorg er ikke bare praktisk bistand, stell og hjelp for øvrig. Omsorg gir livskvalitet! Livskvalitet betyr ulikt for den enkelte av oss, men ved å yte

omsorg i ordets rette forstand, bidrar vi til å gjøre vårt samfunn til et bedre sted å leve i for oss alle. Derfor er jeg glad for at rådmannen i Trondheim foreslår å videreføre dagens praksis med omsorgslønn. Men, det blir ingen omsorgslønn ved å avse penger til lønnet arbeid i 9 timer pr uke, kjære politikere.

Fagforbundet stiller seg kritisk til familiepleieavtalen, og mener dette vil føre til privatisering av omsorgen for eldre. Ja, hvorfor ikke, har jeg nær sagt. De er jo nettopp privat innsats vi har drevet med i alle år jeg kan huske, som omsorgsytere uten lønn og rettigheter for øvrig riktig nok. Ingen har tjent seg rik på dette arbeidet: Det må i tilfelle være kommunene? Det var og er faktisk arbeid som utføres, men det ble ikke/er ikke oppvurdert til arbeid. Det var i sin tid naturlig at slik skulle det være. Ingen klaget, kjære fagforbund, og ingen som jeg vet har angret på innsatsen som pårørende omsorgsgiver. Det er naturlig og slik skulle det være. Så kom minstepensjonen som takk!

Omsorgsarbeid som gir livskvalitet blir fremdeles ikke verdsatt slik det bør, men da omsorgslønn ble vedtatt av Stortinget, var meningen å kompensere for noe av dette inntektstapet. K&F vil at omsorgsarbeid må verdsettes med mer enn minstepensjon. Skal det være noen hensikt med omsorgspoeng, må disse økes til minimum 4/5 poeng Årlig. Det må lages rutiner for tildeling av antall timer og avlønning etter vanlig regulativ. Politikernes vilje til å ta denne satsningen som prioritert oppgave vil snart vise seg. Arbeidsgivere, arbeidstakere, kvinner og menn, rød eller blå. – Dette er ikke spøk! Eller blir det som omtalt i Adressa 31. Januar 2007, en omsorgsbløff?

SAVNER MER TID MED MOR OG FAR

AV TORIL SONJA GRAVDAL

"Barna savner mer tid med voksne og mindre stress i hverdagen", sa Barneombud Reidar Hjermann til Asker og Bærums budstikke tidligere i år. Han mener at foreldrenes arbeidsgiver må legge til rette for familieliv.

I en rapport framlagt på en dialogkonferanse i Bærum kom det fram at ungdommene selv mener de trenger mer tid. De ønsker seg mer tid fra foreldre, venner og lærere. De ønsker også at hjelpepersonell skal være mer tilgjengelig, og nevner alt fra sosiallærer, helsesøster og rådgiver til miljøarbeider, utekontakt og nattevavn. I følge rapporten er ungdommen også opptatt av nærmiljøet sitt, og setter pris på aktivitetene der de bor.

"Det er arbeidsgivers plikt å legge til rette for at foreldre skal få mye våkentid sammen med barna. Jeg oppfordrer lærere til å sette dette på dagsordenen i møte med foreldre", sier Hjermann og oppfordrer til nattevavn. "Samfunnet utvikler seg hurtigere og annerledes enn da vi voksne var ungdommer. For at vi skal være kompetente på dette livet, må vi være en del av kulturen, uten å krenke ungdommenes rett til privatliv."

Politibetjent Berit Michelet bekrefter dette behovet for mer voksenkontakt. Dette merker hun under patruljeringer. "Det er mange ungdommer som har behov for å diskutere med voksne. De er mye sammen med andre ungdommer, men har ikke nok tid sammen med foreldrene hjemme. Voksne lever hektisk, og ungdommene har mange aktiviteter. Selv om de fleste ikke havner hos politiet, opplever vi dem som kontaktsøkende når vi patruljerer. Ungdommene har lyst til å snakke om alt fra egne bekymringer til konflikter rundt skolen og om skilsmisser", sier hun. Hun råder familien til å bruke middagen som samlingspunkt og sette av god tid til dalog. "Mange er redde for å "stjele" av foreldrenes tid" sier hun.

Kilde: Asker og Bærums Budstikke

KRAFTIG VARSKO FRA ALENEFORELDREFORENINGEN

Sosialklientene får det verre

SSB har kommet med nye tall for sosialhjelpssatsene for 2006. Konklusjonen er entydig; sosialklientene har ikke fått mer å rutte med under den rødgrønne regjeringen. Dette er stikk i strid med løftene om bekjempelse av fattigdom som regjeringspartiene gikk til valg på.

AV STIG RUSTEN, LEDER
ALENEFORELDREFORENINGEN

Tallene forteller først og fremst om stadig økende forskjeller, og politisk uvilje til å gjøre noe for de fattigste. Norge går så det suser, og den private rikdommen øker for hvert år. Men en gruppe får ikke delta i velferdsøkningen og dansen rundt gullkalven. Fra 1993 har normallønningene, regulert for prisvekst, gått opp med 48%. I samme periode har sosialhjelpssatsene gått ned med 6%. Med andre ord et vannvittig inntektsgap mellom flertallet i befolkningen og sosialhjelpsmottakerne.

Aleneforeldreforeningen har over flere år fulgt utviklingen i sosialhjelpen fordi vi har vært spesielt

bekymret for denne gruppen. Barn i familier som mottar sosialhjelp, er svært utsatt for tilleggsproblemer som følge av dårlig økonomi. Å øke de økonomiske forskjellene mellom sosialhjelpsmottakere og det store flertallet av befolkningen, vil gjøre oppvekstvilkårene stadig verre for de barna som i utgangspunktet er mest utsatt.

Regjeringen mangler troverdighet i fattigdomsbekjempelsen når de fører en politikk som skaper stadig økte forskjeller mellom de som har minst og det store flertallet.

ET AV REGJERINGENS ALLER STØRSTE
SATSNINGSOMRÅDER ER

Full barnehagedekning innen vi går inn i 2008

”Alle kreative knep blir tatt i bruk for å etablere nye plasser, det er ikke alltid nøyte hva slags lokaler det er snakk om. Kompetansen til personalet er et annet kritisk punkt - vi får ikke et godt barnehagetilbud uten et kompetent personale”, skriver Knut Hovland på lederplass i bladet Utdanning, som utgis av utdanningsforbundet.

På ”barnehagedagen” 20. Mars presenterte kunnskapsminister Øystein Djupedal departementets kompetansestrategi. I denne blir det understreket at en kompetanseheving for barnehagestyrere bør prioriteres.

Kilde: Utdanning nr 8, april 2007

Montana Academy gir ungdommer en ny sjanse

AV TORIL SONJA GRAVDAL

I det nordvestre Montana i USA ligger en nedlagt ranch. Her finnes privatskolen og barneverninstitusjonen Montana Academy, som har plass til 70 ungdommer i alderen 14-17 år.

Seksti fulltidsansatte, deriblant seks psykologer med doktorgrad, to leger og åtte lærere gjør en stor innsats for å gi ungdommer som har mislykkes i den vanlige skolen nye muligheter. Her satser man på struktur, disiplin og fysisk aktivitet.

En av grunnleggerne av skolen, Carol Santa, som tidligere var en desillusjonert college-lærer, har realisert sin karrieredrøm. "Vårt mål er at undommene skal føle seg vel, både følelsesmessig og som elever. Læringsstrategiene er en selvfølgelig del av denne utviklingen. Ungdommer som er aktivt engasjert i sin egen læring, og som vet hvordan de lærer, og vet at det er deres jobb å ta med det de allerede kan inn i nye situasjoner, har et redskap til å klare seg i andre situasjoner i livet."

Alle ansatte ved skolen forplikter seg til å oppdatere seg faglig, og de tilbys videreutdanning i læringsstrategier. Før elevene får starte ved skolen må de igjennom et villmarks-

program. Dette innebærer at de, i flere uker, må leve et enkelt liv ute i naturen, sove under åpen himmel, og lære seg at egne valg hele tiden har klare konsekvenser. Når de kommer tilbake til skolen etter villmarksukene, er de oftest sjeleglade for selv de enkle forholdene de må leve under. En køyeseng på et firemannsrom, en oppslagstavle, en liten hylle og et åpent klesskap, som til enhver tid må være ryddig, er alt de disponerer.

Hver morgen må de selv sørge for å stå opp og rydde rommet sitt. Hvis de er syke, må de likevel stå opp og selv sørge for å oppsøke helsesøster. Så er dagen fylt opp av skole, fysiske aktiviteter, måltider, rydding, selvstudier og terapitimer.

70% av ungdommene er medisinert når de kommer til Montana Academy. Mange av dem har diagnoser som ADHD, bipolare lidelser eller depresjoner. De bringer ofte med seg tykke journaler som forteller om alt de ikke er i stand til. "Det er vår jobb å hjelpe dem ved å la dem vokse opp på en trygg plass. Vi tar storbyen vekk fra dem, her finner de ut hvem de er og hva de faktisk kan", sier Carol Santa til bladet Utdanning.

Kilde: Utdanning, mars 2007

BRÅK OG URO I UNDERVISNINGEN

Nær 44 % av de spurte rektorene i en undersøkelse gjort av Riksrevisjonen, svarer at skolene deres har mindre enn tilstrekkelig med ressurser til å sikre et forsvarlig utdanningstilbud til elever uten spesialundervisning, men med behov for ekstra hjelp. Utagerende barn kan kreve så mye av lærernes oppmerksomhet at det går ut over de rolige barna.

Utdanningsdirektoratet har pålagt fylkesmennene å kontrollere at skolene følger loven når det gjelder tilpasset opplæring og spesialundervisning.

Senter for atferdsforskning konkluderer en skolemiljøundersøkelse, gjennomført fra 1995, med at elevenes adferd er svakt bedret siden 2001. Samtidig understrekes det at norsk skole ligger i det negative toppskiktet når det gjelder bråk og uro i undervisningen, sammenlignet med skolene i andre industrialiserte land.

Kilde: Utdanning nr.8, 2007

Skoletaperne sviktes

Antall elever som tas ut av den ordinære skolen på grunn av adferdsvansker øker. Siden 1991 er antallet tredoblet. De vanskelige elevene som skolen ikke klarer å håndtere, forsvinner stille ut av ordinære skoleklasser og ender i alternative skoletilbud av ulik karakter. Tre av fire av disse elevene er gutter. En ny rapport

peker på at det er alvorlig grunn til bekymring for hva slags skolegang disse barna får. Den viser til at mindre enn en tredjedel av skoletida i disse alternative tilbudene brukes på undervisning i tradisjonelle skolefag, at 40 % av dem som underviser mangler lærerutdanning, og at bare halvparten av eleven er sakkyndig vurdert og har fått et

enkeltvedtak om hva slags opplæring de skal ha. Dette utgangspunktet gjør det nesten umulig å gi alle disse elevene den opplæringen de har krav på etter loven. Riksrevisjonen slo i fjor høst fast at kvalitetssikringen av spesialundervisningen i norsk skole er under enhver kritikk.

Kilde: Dagsavisen

Nytt fra prosjektene

AV PROSJEKTLEDER ANNE MARIT HOVSTAD

Den 15.april var fristen for å sende årsrapporter og prosjektrengskap til FOKUS.

Regnskapene var ferdig i god tid før påske for at vår revisor skulle få tid til å revidere før innsending til FOKUS. Det er alltid spennende å motta regnskap og årsrapporter fra prosjektene. Her skal vi kunne lese oss til om de har hatt fremgang i året som er gått, om målene fra søknaden er oppnådd, om aktivitetene de hadde planlagt er blitt gjennomført. Vi i utvalget er godt fornøyd med resultatene for 2006 og jeg skal prøve å gi noen smakebiter i det nedenstående:

NEST, SRI LANKA –
HELSEARBEIDERE I MENTAL
HELSE:

Organisasjonen gjør en stor innsats for mange mennesker i Sri Lanka. De driver mange sentre rundt i landet. På grunn av krigen har de måttet stenge senteret i Mannar. Denne byen ligger langt oppe i nord og situasjonen er veldig vanskelig der nå.

Nest's hovedmålsetting er å sikre at kvinner som behandles for mentale lidelser får faglig hjelp og forhindre brudd på menneskerettighetene. Opprettelsen av aktivitets-senteret på Unit 2 høsten 2005 har gitt fantastiske resultater. De melder om stort engasjement fra kvinnene selv, de føler at senteret er deres og de bidrar ved å holde senteret i orden. De lærer om personlig hygiene, de lærer å strikke, hekle, lage lanterner som selges til spesielle helligdager i landet. De får også opplæring i søm og noen er allerede i full sving med å sy sine egne klær. Alt dette bidrar til større selvtillit og ønske om et liv utenfor institusjonen. Mange kvinner er tilbakeført til sine hjem og til sine landsbyer i 2006.

24.april får vi besøk av to representanter fra Nest. Det er Eresha

og Sanjaya Paul som er henholdsvis daglig leder av Nest og leder av aktivitetssenteret. Begge to har vært ved Nest i mange år. De er unge og har mye kunnskap og stort pågangsmot.

De skal delta på en konferanse Oslo i regi av Rådet for psykisk helse. Vi gleder oss til å treffe dem.

COWA, UGANDA –
YRKESOPPLÆRING FOR JENTER:
Som dere sikkert husker mottok vi hele kr. 112.000,- fra Fjellsrud Skole på Lørenskog som skulle gå til vårt prosjekt i Uganda. Pengene ble sendt høsten 2006 og er brukt til å renovere administrasjonsbygningen. Arbeidet er nå fullført og et av rommene er tenkt brukt til bibliotek for studentene på skolen.

69 elever har fullført sitt første år på skolen, 45 på søm-linjen og 24 på catering. Av andreårs-elevene som har fullført sin utdanning kom 37 fra søm-linjen og 25 fra catering, til sammen 62 jenter. 11 jenter sluttet midt i skoleåret. For de fleste av disse er lang skolevei oppgitt som grunn, men også noen sluttet fordi de var blitt gravide. Foruten hovedfagene søm og catering, har jentene fått undervisning i bruk av PC, musikk, dans og drama, religion, engelsk, matematikk, juridiske rettigheter. De får også en grunnleggende kunnskap om HIV/AIDS. Skolen blir ledet av en usedvanlig dyktig rektor, Romana Francesca Bilak Ekaju.

GADECE; KENYA – KVINNERS
JURIDISKE RETTIGHETER:
Prosjektet blir støttet gjennom TV-aksjonen. Der har vært stor aktivitet i 2006 knyttet til arbeidet med å utdanne paralegals (barfotadvokater). Over 300 kvinner har fått delta på kurs, det har vært holdt mange workshops. En workshop er holdt for enker som lever med HIV/AIDS. Det som har vært spesielt interessant er mikrofinans-programmet som startet opp i 2005. Kvinnene har styrket sin

økonomi gjennom dette programmet og er blitt i stand til å følge opp sine økonomiske forpliktelser. Totalt 240 kvinner har fått lån gjennom programmet. Mer enn 100 saker om vold har blitt håndtert av GADECE, gjennom politi, FIDA og rettsvesenet. Arbeidet med kvinners rettigheter gir store ringvirkninger i det kenyanske samfunnet.

SIBIU, ROMANIA - KRISESENTER:
Også dette prosjektet får støtte gjennom TV-aksjonen 2005. Vi har fått en ramme på 2 millioner kroner for å gjennomføre prosjektet over tre år. I 2006 gjennomførte de et forprosjekt som ble sluttført med en søknad om hovedprosjekt fra 2007. 1.utbetaling for 2007 til kvinnegruppen i Sibiu er nå utført og de har allerede kjøpt et hus som skal romme krisesenteret. De er i full gang med arbeidet for å få huset i orden og forbereder seg nå til oppstart. Inflasjonen i Romania er galopperende, og vi var lenge redde for at det skulle bli vanskelig å få kjøpe et hus til en pris som passet. Men det gikk heldigvis bra, akkurat da utbetalingen fra K&F kom, fikk de tilbud om et hus og handelen gikk i orden på kort tid. Christina Mates og Doina Solomon som står i spissen for kvinnegruppen i Sibiu holder oss godt orientert om fremgangen. De er meget dyktige og entusiastiske og vi gleder oss med dem.

WE-TRAIN, THAILAND:

Vi får ikke lenger offentlig støtte til prosjektet "vårt" i Bangkok. Men vi holder stadig kontakt med dem. I 2006 fikk de overført kr. 32.000,- som sto på en konto for innsamlede midler fra bl. a. Akershus krets. Disse pengene gikk til et prosjekt som de kalte Photo Voice. 20 kvinner fra krisesentrene som blir drevet av organisasjonen ble tatt ut til prosjektet. De skulle fotografere og fortelle om noe de var opptatt av og som kunne bidra til å bearbeide de traumer de hadde vært utsatt for. Fotografiene ble laget til

postkort som vi har mottatt fra WE-TRAIN og som vi nå selger fra utvalget. Pengene vi får inn på dette vil senere bli sendt til WE-TRAIN.

ALBANIAN WOMEN'S VOICE: "Building and running an Organization" er et konsept som er utarbeidet i K&F for å hjelpe kvinner i Øst-Europa til å bygge opp kvinne-organisasjoner og på den måten bidra til demokratiseringen i disse landene. Et slikt kurs ble også gjennomført i Albania. Kvinnene på kurset i Albania stiftet en organisasjon de kalte Albanian Women's Voice (AWV). Målet var å få flere kvinner inn i politikken for at kvinner kan bidra til endringer i det politiske systemet i landet. De jobbet knallhardt frem mot valget som var 18.februar. Ut fra de meldinger vi har fått går det frem at de er kommet langt på vei med sitt arbeid. De ønsker vår hjelp til å fortsette dette viktige arbeidet for demokratisering av Albania.

Dersom noen ønsker flere opplysninger må dere gjerne ta kontakt enten på min mailadresse som er: annemarit@hovstad.com eller mobiltelefon 95877909.

ER SOLIDARITETSKONTO I CULTURA BANK NOE FOR DEG?

Hos Cultura bank finnes en "Solidaritetskonto", der rentene på kundenes konto går til NEST-prosjektet vårt på Sri Lanka. Cultura bank er en alternativ bank som setter samfunnsnytte foran kravet til lønnsomhet. I Culturas formålsparagraf står det: "Produksjon og forbruk skal ta hensyn til mennesker, natur og miljø. Knappe ressurser skal fordeles rettferdig. Det enkelte mennesket må få anledning til å utvikle sine individuelle evner og derved bidra til et bedre samfunn. Alle mennesker har like stor verdi og må få tilgang til et verdig sosialt liv." Dersom man går inn på Culturas hjemmeside på Internett kan man lese følgende om vår "Solidaritetskonto":

Sri Lanka

Nest, SRI LANKA – Helsearbeidere i mental helse (Training of Health Workers in the Field of Mental Health). Norges Kvinne- og Familieforbund har samarbeidet med Nest, Sri Lanka helt siden organisasjonen startet sin virksomhet i 1986.

Nest arbeider i åtte av Sri Lankas distrikter ut fra seks sentre. De har et bredt nettverk av helsearbeidere som de underviser i mental helse samt kjønnsrelaterte sykdommer. De jobber tett sammen med tradisjonelle jordmødre og "healere". Nest mottar støtte fra lokale bidragsytere, men er sterkt avhengige av utenlandske givere. Foruten Norad har de tidligere fått støtte fra NOVIB, UNICEF, CIDA og SIDA. Fra 2005 vil utenlandsk støtte i det alt vesentlige komme fra NORAD og Scheiblers Legat. K&F støtter arbeidet ved alle seks sentrene til Nest.

Nest har etablert et "half way home" opplegg for kvinner som er erklært mentalt syke. I tre år var Nest utestengt fra sitt hjelpearbeid ved langtidsavdelingen ved Mulliyaware Sykehus – Unit 2. Disse kvinnes skjebne var for øvrig foranledningen til at Nest ble stiftet i 1986. Da K & F besøkte Nest første gang (oktober

2001) bidro vi til at helsearbeiderne ved Nest igjen kom inn i hjelpearbeidet i Unit 2. En henvendelse til WHO om et møte i forbindelse med et besøk på Sri Lanka våren 2002, har gjort verdensorganisasjonen klar over problemene ved Unit2. Nest er nå i full virksomhet for å hjelpe kvinnene ved Unit 2 til en bedre tilværelse. Gjennom innsamlingsaksjonen til Unit 2 bidrar K & F's medlemmer med betydelige beløp. Norad evaluerte Nest i 2001.

I forbindelse med flomkatastrofen som rammet Sri Lanka 2.juledag 2004 har K&F startet en innsamlingsaksjon til inntekt for det arbeidet som Nest gjør for befolkningen på Sri Lanka. Store summer er allerede sendt direkte til Nest fra enkelt-medlemmer og fra Scheiblers Legat. Vi vil også sende en søknad om tilleggsbevilgninger gjennom Utenriksdepartementet. Flere år vil gå med til gjenoppbyggingsarbeidet og Nest vil trenge støtte i lang tid. Vi kan forsikre om at støtten som blir gitt til Nest, kommer direkte frem uten administrative mellomledd.

De som ønsker å gi et bidrag gjennom Norges Kvinne- og Familieforbund kan benytte konto nummer 6303.05.28869

Hva skal til for å styrke kvinners stilling under og etter krig og konflikt? Dette var utgangspunktet for FOKUS' nettverkskonferanse i Thailand, med deltakere fra områder og land som er og har vært preget av konflikter.

KONFERANSEUTTAELSE FRA NETTVERKSKONFERANSEN I THAILAND:

Asiatiske kvinner kjemper mot

Vi, feminister, journalister, akademikere og aktivister fra 30 ulike kvinneorganisasjoner som representerer overlevende og ofre for ulike typer vold mot kvinner, har samlet oss her i Thailand for å delta på nettverkskonferansen arrangert av FOKUS. Målet er å styrke koordineringen mellom organisasjoner, særlig i Asia-regionen, som tar opp temaet kjønnsbasert vold i krig- og konflikt.

Vi anerkjenner at konflikter og vold ikke bare skjer innenfor rammen av krig mellom grupper og land, men også i husstander og lokalsamfunn. Vi tror at disse overgrepene har dype røtter i ønsket om å tilgripe seg sosial, økonomisk og politisk makt, samt i kulturelle og religiøse fordommer. Kvinner og barn lider under denne systematiske volden som uttrykkes gjennom patriarkat, rasisme, fundamentalisme og andre sosiale urettmessigheter.

Kvinner blir kontinuerlig frarøvet sitt menneskeverd.

Voldelige konflikter, internt fordrevne og familiemedlemmer som forsvinner forsterker kvinners sårbarhet overfor utnyttning. Voldtekt og andre former for

seksualisert vold blir brukt som strategiske og undertrykkende redskaper under krig. Dette resulterer ofte i fysiske skader, uønskede svangerskap som dreper kvinner på grunn av usikre abortinngrep, psykiske traumer og død.

De militære og fredsbevarende styrkers handlinger i områder med krig og konflikt forverrer problemene med fysisk og seksualisert vold, menneskelig sikkerhet, menneskehandel/trafficking og prostitusjon. Påtvungne avsperringer, portforbud, blokkader og andre restriksjoner på fri ferdsel, vanskeliggjør kvinners adgang til utdanning, reproduktive- og psykologiske helsetilbud, arbeid og andre sosiale goder, mens de grunnleggende rettigheter som bevegelsesfrihet og retten til liv brytes åpenlyst.

Vi krever at styresmakter og alle ansvarlige organer strømlinjeformer all nasjonal politikk med henblikk på kjønn. Dette vil sikre alle kvinner lik tilgang til reproduktive helsetjenester av høy kvalitet med fokus på kjønn. Kvinner må også få kontroll over ressurser og gis tilgang til arbeid som lønnes likt med menn.

Vi fastslår at iverksettingen og ratifiseringen av erklæringer, konvensjoner og resolusjoner slik som FNs sikkerhetsråds resolusjon 1325, FNs Kvinnekonvensjon og dens tilleggsprotokoller er svært nødvendige tiltak for å takle brudd på kvinners menneskerettigheter. Men det er helt essensielt at disse dokumentene ikke bare blir ratifisert, men gjennomført med sterk politisk vilje og ressurser.

Vi krever en kraftig reduksjon i militærbudsjettet, og at ressursene blir brukt til konfliktforebygging og fredsbygging i tillegg til tilgang til sosiale og økonomiske tjenester av høy kvalitet.

Vi krever at de grunnleggende årsakene til vold og krig blir adressert, for å oppnå bærekraftig fred med demokrati. Det bør være en radikal omveltning av de patriarkalske, sosiale og politiske maktstrukturer for å oppnå likestilling mellom kjønnene, menneskerettigheter for kvinner og rettferd ved å bruke utdanning, kollektiv organisering, endringer i lovverket, sosial utvikling, sosiale bevegelser og kvinneorganisasjoner som midler.

Vi anerkjenner at alle mennesker har

utnyttelse

ansvar for å skape en kultur bygget på fred og rettferdighet med respekt for ulikheter, trosoppfatninger og levesett. Styresmaktene må holdes mer ansvarlige for å skape bærekraftig fred med rettferdighet og utvikling, samt sikre at kvinner får en reell og effektiv deltagelse i konfliktløsning og fredsbygging samt på alle nivåer når beslutninger tas.

Vi vil fortsette å bygge sterke kvinneorganisasjoner og bevegelser, og styrke våre nettverk for å kjempe mot alle former for vold og diskriminering av kvinner.

Til syvende og sist vil våre handlinger alltid sikre at kvinners stemme blir hørt. Vi vil fortsette å bruke press og utfordre styresmakter og internasjonale institusjoner til å fremme og beskytte kvinners rettigheter, skape fred og utvikle redskaper for en bærekraftig utvikling.

UNDERSKREVET AV:

Association of Parents for Disappeared Persons, Kashmir
Coalition Against Trafficking in Women - Asia Pacific, Filippinene
FOKUS - Norge
International Association of Women in

Radio and Television, India
International Association of Women in Radio and Television, Norge
ISIS - Women's International Cross Cultural Exchange, Uganda
Jamyang Choeling Nunnery, India
Judicial System Monitoring Program, Øst Timor
Mother and Clinic Health (MCH) clinic in Jalalabad, Afghanistan
Norwegian Afghanistan Committee, Kabul, Afghanistan
Nangathar Public Health Hospital, Jalalabad City, Kabul, Afghanistan
NEST, Sri Lanka
Den NorskeAafghanistankomiteen, Norge
Norsk Jordmorforening
Norske Kvinnelige Juristers Forening
Norsk Kristelig Studentforbund
Den Norske Tibetkomiteen, Kvinneutvalget
Norges Kvinne og Familieforbund
Sabalamby Unnayan Samity - Reproductive Health Service Project, RHSP, Bangladesh
Tamilsk Kvinneorganisasjon, Norge
Tibetan Nuns Project, India
Women's International League for

Peace and Freedom, Lebanon
Kvinnefronten - Women's Front of Norway
The Women's Studies Center, Thailand
Internasjonal Kvinneliga for Fred og Frihet, Norge
KFUK-utvalget, Norge
YWCA of Bangladesh
YWCA of Palestine
Penn Wimochana Gnanodayam, Sri Lanka

NORDMENN GIR STADIG MINDRE TIL VERDENS FATTIGE

Samtidig som vi nordmenn aldri har hatt det bedre, fikk de fem største hjelpeorganisasjonene inn mindre penger i 2006 enn i begge årene før. Nedgangen i givergleden har skjedd i en periode med rekordlave renter og en lønnsvekst på over 12 % fra 2004 til 2006, i følge Statistisk sentralbyrå.

Kilde: Dagsavisen

Anslagsvis 192 millioner migranter bor for tiden utenfor sitt hjemland. Arbeidstakere som arbeider utenlands sender nesten 200 milliarder dollar årlig til hjemlandene sine. Det finnes ingen global oversikt over hvor mange barn som berøres, men man vet at tallet er økende. I Fillipinene antar man at mellom 5,8 og 9 millioner barn (27 prosent av alle barn og unge) lever uten en eller begge foreldrene. Overføringene kan gi bedre levestandard for mottakerne, bedre helseforhold og bedre mulighet til utdanning, men rapporter fra flere land viser økt sårbarhet for misbruk, kriminalitet og sosial isolasjon (Kilder: UNICEF, Utenriksdepartementet)

Arbeidskraft over landegrensene

AV TORIL SONJA GRAVDAL

STADIG FLERE AV MIGRANTENE ER KVINNER

Hvert år flytter ca 180 millioner mennesker fra ett land til et annet. Mange av dem forlater fattige land for å jobbe i den rike delen av verden. Stadig flere av disse migrantene er kvinner, og mange av dem etterlater seg barn som må tas vare på av andre mens mor er borte.

Det er ikke bare de fattigste kvinnene som drar. Mange forlater faktisk jobber som bedriftsledere, profesjonelt utdannet helsepersonell og jobber i utdanningssektoren, fordi de i sine hjemland ikke kan forsørge sin familie godt nok gjennom den inntekten dette gir dem. Dersom de migrerer kan de tjene opp til ti ganger mer i en hushjelpjobb i rike land enn som lærere, sykepleiere eller kontorfunksjonærer i hjemlandet.

Siden flere rike land har problemer med å utdanne nok helsepersonell, løser man dette problemet ved å importere medisinsk personale fra fattigere land. Det er i dag en betydelig bekymring i FN over dette. Blant annet vises det til at det finnes flere malawiske leger i Manchester enn i Malawi. Også flere andre afrikanske land erfarer at sykepleiere foretrekker å reise til vestlige land i stedet for å jobbe i hjemlandet. Folk snakker om at verden må subsidiere Afrika. Det kan imidlertid se ut som om det motsatte er tilfellet, at det er Afrika som subsidierer Vestens arbeidsmarked for helsepersonell og at fattige land tappes for helse- og omsorgskapasitet. Det har først og fremst vært land som Canada, USA og Storbritannia

som har satset på import av helsearbeidere for å løse rekrutteringssvikt og personalmangel i helsesektoren, men i de siste årene har også nordiske land begynt å løse offentlige og private omsorgskriser ved å ansette fag- og ufaglærte kvinner fra fattige land. Et viktig spørsmålet blir hvordan slike løsninger kan forårsake nye byrder og problemer for menneskers miljø og følelsen av tilhørighet i avsenderlandene.

BARNA LIDER NÅR MOR OG FAR ER BORTE

Foreldre fra fattige land som jobber i utlandet sender til sammen nesten 200 milliarder dollar hjem årlig til familiene og lokasamfunnet i hjemlandet. Meningen er god. Å sikre en bra framtid for sine barn og andre familiemedlemmer. Slik går det ikke alltid, og mange av barna som blir igjen lider kraftig både sosialt og emosjonelt, ifølge en rekke studier. UNICEF advarer også. Bak hver eneste pengeoverføring til fattige land finnes en splittet familie.

"Huset vårt er tomt uten dem. Jeg er redd når jeg er alene." Sier et lite barn i Moldova.

Et annet barn sier: "Penger er ikke viktig for meg. Jeg vil at foreldrene mine skal være hos meg bestandig." Hele 25 % av arbeidsstyrken i Moldova jobber i utlandet. I følge en UNICEF rapport har barna som blir forlatt større risiko for rusmisbruk, for å bli misbrukt og til og med for å bli utsatt for menneskehandel. I perioden 1993 til 2000, da arbeidsmigrasjonen fra Moldova økte mest, økte også ungdomskriminaliteten med 50 %.

Halvparten av de kriminelle hadde foreldre i utlandet. Barn av migranter hadde også dårligere skoleresultater enn andre. En studie i El Salvador viste at halvparten av medlemmene i kriminelle gjenger var barn av migranter.

MANGEL PÅ ARBEIDSKRAFT I RIKE LAND

Mange rike land i den vestlige verden har mangel på arbeidskraft. Dette synes tydeligst i mange lavtlønnsyrker og en del omsorgsykker. I Norge står man overfor et stort problem i forhold til at mangelen på sykepleiere vil øke i takt med eldrebølgen. Dersom noe av dette behovet skal møtes ved å importere helsepersonell fra fattigere land, må dette skje på en måte som ikke belaster denne arbeidskraftens hjemland. Her må man finne løsninger der man får en "vinn-vinn" situasjon, ellers vil import av ferdigutdannede og billige sykepleiere skade mange av de kostbare utviklingstiltakene som Norge har finansiert. Dersom Norge går inn for å utdanne sykepleiere i U-land, slik enkelte har tatt til orde for, må man sørge for at et tilstrekkelig antall ferdigutdannede sykepleiere blir igjen for å arbeide i hjemlandet sitt. Det trengs også et bredt fokus på de konsekvensene arbeidsmigrasjon får for de barna som blir igjen i mors eller fars hjemland.

*Kilde: Tidsskrift for kjønnsforskning
Dagsavisen
Aftenposten
Bistandsaktuelt*

Forbruk og etikk

AV TORIL SONJA GRAVDAL

”Forbrukere må støtte etiske bedrifter.” Denne oppfordringen kom fra Georg Kell, som er direktør for FN’s program for etisk næringsliv, Global Compact, da han nylig besøkte Oslo. Global Compact, som ble til som resultat av en tale Kofi Annan holdt i 1999, består av ti prinsipper som bedriftene forplikter seg til å følge i sin virksomhet. Disse ti prinsippene innebærer retningslinjer i forhold til miljø og til arbeidernes rettigheter. ”Kostnadene ved å handle uetisk er blitt høye. For bedriftsledere har det i dag blitt et konkurransefortrinn å fremstå med en etisk profil”, hevder Kell.

Begrepet ”Etisk handel” var ukjent for de fleste for bare få år siden. Nå er det et begrep og et prinsipp som brer om seg som ringer i vannet. Stadig flere bedrifter og enkeltmennesker er opptatt av en rettferdig fordeling av de godene vi som menneskehet besitter. Enkelte giganter, som for eksempel møbelkjempen IKEA, har satt sitt fokus på etisk handel, og har rettet oppmerksomheten mot den miljømessige siden av vårt forbruk. Kommunale administrasjoner har gått over til å bruke Fairtrade-merket kaffe og te. Det samme gjelder for en rekke

organsasjoner, - også hos oss i K&F’s sekretariat. Etisk produsert kaffe kjøper vi fra ”Den gyldne bønne”, som er et av Norges aller minste kaffebrennerier. Kafferåvarene kommer fra alle kanter av kloden og er lisensiert av Max Havelar. ”Det er ikke vår mening å drive veldedighet, men å belønne dyktighet og gode resultater”, står det i brosjyren fra Den gyldne bønne. ”Det er etter vår mening både mulig og ønskelig, at kaffe som nytelsesmiddel handles mellom mennesker og selskaper på anstendige vilkår og på en måte som gjør at alle ledd kan leve av og ha glede av handelen med denne fantastiske drikk!”

Vi trenger fokuset på hvilke grep vi kan gjøre, alle sammen, - for å redde jordas miljø og for å gi generasjonene etter oss en verdig framtid. Norges Kvinne- og Familieforbund har alltid trodd på hensikten med å arbeide for fellesgodene, og vi har alltid trodd på potensialet for forbedring. Våre prosjekter i utlandet vitner om en vilje til innsats og om troen på at det nytter. Vårt engasjement i miljø- og forbrukerspørsmål forteller tydelig om bevisste holdninger og om ansvar for framtiden. Vi kan med stolthet si at våre tillitskvinner har bidratt betydelig i arbeidet med å

sette spørsmål relatert til en bærekraftig utvikling på den politiske dagsordenen.

”Noen få kan ikke gjøre alt, men alle kan gjøre noe”. Dette sitatet blir ofte brukt for å vise betydningen av det enkelte menneskets innsats. Kanskje er det viktigere enn noen sinne å se dette, og å tro på den store kraften som finnes i drømmen, lengselen og den enkeltes arbeid for å skape en bedre framtid.

Dersom man retter blikket og oppmerksomheten mot det positive som skjer, vil man oppdage at midt i alt det vonde i vår verden finnes det også en utvikling som går riktig vei. Det utrettes faktisk fantastisk mye godt. Midt i vår tidsalder, som på flere måter har vært preget av materialisme, egoisme og egennytte finnes også så utrolig mye empati, engasjement og omsorg.

”Store ting kan skje når mange deler samme visjon” skriver elektrokjeden EXPERT på sin informasjonsbrosjyre, og viser til prosjektet ”Experthjelp til selvhjelp, som er et samarbeid mellom Expert og Strømmestifelsen, og som handler om, ved hjelp av mikrofinans, å gi fattige mennesker på Sri Lanka framtidstroen tilbake. Jo, ting skjer – i riktig retning.

I år feiret vi K&F dagen for første gang. Lag og kretser over hele landet gjorde en flott innsats for å synliggjøre forbundet vårt, og flere sendte forbundsleders innlegg om omsorgslønn videre. Noen kretsledere klarte faktisk å få innlegget på trykk i mer enn én av sine lokalavisene, - i tillegg til at de også sendte inn andre innlegg. I avisa Østlendingen stod denne artikkelen på trykk:

– Trenger noen som taler kvinnesaken

Om vi trengs? Ja, vi må fortsatt være vaktbikkjer i en rekke saker, fastslår Grete Nordbæk. Elverumkvinnen leder veg når Norges Kvinne- og Familieforbund i dag markerer K&F dagen for aller første gang.

Det tidligere medlemmet i Sentralstyret har da også hatt dette som sin kampsak gjennom lang tid. Dagens familier står overfor mange utfordringer. Fra å finne balansen mellom jobb ute og hjemme, til omsorg for barn og for eldre foreldre. Kravene er mange, men familien er og blir grunnfjellet, og arbeidet for å behode den som en solid base går aldri ut på dato, mener hun.

OPPLYSNINGSARBEID

Mange år er gått siden Marie Michelet tok til orde for å få husmødre til å slutte seg sammen i kampen for kvinners

rettigheter i 1915. Hun fikk husmødrene til å se sin gjerning i et større og videre perspektiv, og hevet opp på et høyere plan. Senere skulle hun være med på å bane vegen for kvinnelige prester, og hun startet praktisk opplysningsvirksomhet i alt fra kosthold og barneoppdragelse til vegen mot en høyere utdanning.

ENSRETTET KVINNEPOLITIKK

Det hele startet med Hjemmenes Vel Landsforbund som ble etablert på Marie Michelets fødselsdag, 10. Mars, het så imange år Husmorforbundet, før de i dag møtes som Norges Kvinne- og Familieforbund. Men iveren for å bedre kvinners rettigheter og valgfrihet er den samme.

Og i samme uka som Kvinnedagen slår de fast at likestillingspolitikken i Norge i stor grad bygger på et

menneskes tilknytning til lønnet arbeid.

De vil motvirke en ensrettet kvinnepolitikk som bare definerer kvinners selvfølelse og egenverd gjennom lønnsarbeid, og vil at kvinner skal kunne bruke så mye tid på morsrollen og familien som hun sjøl ønsker, og som barn og familie har behov for.

OMSORGLØNN

Husmorferie, husmorvikarer, opprettelse av barnehager, kontantstøtte og omsorgslønn er blant saker som har vært meget viktige kampsaker for oss. Alle kommuner plikter å ha en ordning med omsorgslønn til sine innbyggere, men siden det ikke følger økonomiske føringer med ordningen, blir det for tilfeldig hvordan dette prioriteres. Slik kan vi ikke ha det, mener Grete Nordbæk.

Landsstyremøtet som ble avholdt 17. og 18. mars i år vedtok å sende ut følgende resolusjon:

DVD som ikke alle bør se

Norges Kvinne- og Familieforbund finner det svært urovekkende at barn helt ned i 10 års alder får kjøpt DVD-filmer med 18- og 20-års aldersgrense.

Den vold og råskap som ofte er å finne i disse filmene er på ingen måte egnet som underholdning for barn.

Handelsnæringen må følge norsk lov og også være seg sitt ansvar bevisst.

Aldersgrensene skal overholdes!

En av dem som svarte på vår henvendelse var Norgesgruppen, som lovet å ta dette problemet på alvor.

Illustrasjonsfoto

BERGEN OG MIDTHORDALAND KRETS

Bergen og Midthordland krets avholdt årsmøte lørdag 5. mai på Dankert Krohn Senior senter i Bergen. Forbundsleder Ann-Louis Norstrand og tidligere forbundsleder Bjørnhild Hodneland var tilstede. Meriem El-Mesbahi snakket om innvandrekvinnens erfaring i Norge.

Fra venstre Ann-Louis Norstrand, Kretsleder Kari Lahn Knudsen, gjest Meriem El-Mesbahi – og Bjørnhild Hodneland.

Kunstringen

– EN ARENA FOR FELLESSKAP OG GLEDE

AV TORIL SONJA GRAVDAL

Få mennesker vil benekte at det å fylle fritiden og livet med meningsfulle aktiviteter betyr mye for vår livskvalitet. Kunst og kultur er viktige kilder til positivt påfyll for svært mange. I forbundet vårt har vi, gjennom Kunstringenes mange arrangementer, vist at dette er noe vi har forstått lenge.

Jeg er så heldig at jeg har fått være med Kunstringen i Akershus på arrangementer, og jeg er blitt fylt av glede over å oppleve dette fellesskapet. For en stund siden hadde jeg

besøk av Kristi Goyer og Alice Aarstad på mitt kontor. Kristi har vært med helt fra starten, og siden 1990 har hun vært leder for Kunstringen i Akershus. Hun er utdannet kunsthistoriker, med spesialområde klassisk arkeologi. Hun er et unikum til organisere utstillingsbesøk og reiser, og hennes engasjement er stort og ekte.

Alice har vært med siden 1973. "Dette gir meg så mye. Det var som en ny verden som åpnet seg. Reiser og besøk blir lagt til rette for oss, og vi er mange kvinner som gjør disse tingene sammen. Det oppleves som en

trygghet for meg. Jeg setter virkelig stor pris på det, og jeg er med på de aller fleste arrangementene. Det er virkelig lærerikt. Og så er det så viktig å gjøre ting sammen!"

Begge to kan fortelle at de alltid blir godt mottatt. Forbundet er kjent "over alt" og "dørene åpner seg". Oftest er de 20-30 stykker på arrangementene; museumsbesøk en gang i måneden, en dagstur iløpet av året og en årlig "stor" tur. I år skal de til Bonn og Köln i juni, - og i august skal de besøke Gålåspelet. Interesserte kan kontakte Kristi Goyer, tel 66780023.

KUNNSKAPSLØFTET

– en katastrofe for estetiske fag

AV TORIL SONJA GRAVDAL

Den offentlige norske skole har gjennom kunnskapsløftet fått redusert muligheten for unge mennesker til å fordype seg i estetiske fag, fordi skolen nå dreier seg mye tydeligere mot realfagene.

Linjer som for eksempel "Tegning, form og farge", der elevene fikk anledning til å jobbe praktisk-faglig med estetiske problemstillinger, er blitt borte. På denne linjen hadde elevene praktisk/estetiske fag 22 timer i uka, mens elevene på "Design og håndverk", som en av de nye linjene heter, kun har 10 slike timer ukentlig.

Søknadstallene for skoleåret 2007-08 viser med all tydelighet at langt færre elever enn tidligere velger formgivingsfagene. Parallelt med

dette har man registrert en økning av søkere til Steinerskolens billedkunstlinje. Det vil være betimelig å spørre seg om dette henger sammen med at den offentlige skolen ikke lenger har et reelt tilbud til elever som ønsker fordypning i estetiske fag. Imidlertid vil Steinerskolen også innhentes av negative virkninger av kunnskapsløftet når den unike billedkunstlinjen ved skolen, fra neste skoleår, også blir tvunget til å innrette seg etter kravene om økt fellesfag-timetall. At Steinerskolene også rammes av den nye privatskoleloven gjennom reduserte bevilgninger, gjør at man kan spørre seg om skrivebordsbyråkratene til enhver tid ser følgene av de avgjørelsene de tar.

Imidlertid kom det positive signaler da Lena Jensen, stortingsrepresentant og fraksjonsleder for SV

i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen, nylig var tilstede under et møte på Oslo By Steinerskole, som faktisk er den største videregående Steinerskolen i verden. Hun ga uttrykk for at hun ikke var oppmerksom på disse, etter hennes oppfatning, utilsiktede virkningene av den nye loven. Hun lovet å bringe foreldrenes og skoleledelsens synspunkter og bekymringer for skolens framtid med seg tilbake til komiteen. I følge Lena Jensen har det aldri vært meningen å ramme skoler drevet etter veletablert alternativ pedagogikk med den nye friskoleloven. Så gjenstår det å se om man klarer å lage en lov som ikke vingeclipper og ødelegger for skoler som for eksempel Steinerskolen.

BOKANMELDELSE

Drageferden

AV ANETTE RIISE-HANSEN

Ylva våkner av at hun har hatt en drøm. En drøm om et voldsomt uvær som flerret opp teltdukene, og det regnet og lynte som hun aldri hadde sett før. Og en diger hauk som fløy på

himmelen. Ansiktet til en mann hun ikke visste hvem var. Faren til Ylva, Aune, er stammens sidemann, og han har også følt de måtte dra til vinterstedet tidligere. Tre dager etter, kommer stormen. Alle forter seg og pakker vognene. Ylva går for å lete

etter en av brødrene sine, Vetle. Hun leter en stund, men finner ham. Regnet øser ned. Klærne hennes er dyvåte. Hun faller ned på bakken av utmattelse, Noen drar henne opp fra bakken. Hun har aldri sett noe så stygt før. Det er en jotne, og de lette etter henne. Jotnene førte henne bort. De slang henne oppå hesten, med en tøybit i munnen.

Skjalg, en av gudene, møter en liten drage, men det er forbudt å ha drager i gudeverdenen. Skjalg og vennene kaller dragen for Skimre. De har tenkt å ta den med til Dragefjellene. Men Skimre blir bortført, og de andre prøver å lete etter ham.

Dette er begynnelsen på drageferden. Den handler om de gamle norrøne gudene. En spennende historie for barn mellom 10 og 13 år.

Anmeldt av
Susanne Nordstrand Stien, 12 år.

100 års jubileum for Sigrid Undsets debut som forfatter

"Menneskenes hjerter forandres aldeles intet i alle dage.", skrev Sigrid Undset. I år er det 100 år siden hun debuterte med boken *"Fru Marta Oulie"*.

Denne første romanen skrev hun som 25 åring. Tidligere hadde hun fått refusert sin første historiske roman med beskjed om "å skrive noe moderne".

Sigrid Undset ble en svært produktiv forfatter. Hennes forfatterskap spenner mellom samtid og fortid, mellom engasjement for sosiale spørsmål og fascinasjon for naturen og den katolske middelalderen. Hun var også en svært

engasjert avisskribent. Gjennom hele sitt forfatterskap var hun opptatt av å løse gåten: "Hva er menneskets vesen?"

Nasjonalbiblioteket markerer 100-års jubileet med en utstilling, der man kan finne smakebiter fra en rik samling av tegninger, dikt og miniatyrer som Sigrid laget som barn. Man kan også få se et utvalg av originalmanuskripter, førsteutgaver, brev og avisartikler, samt radioopptak og filmklipp.

Kilde: Nasjonalbiblioteket
www.nb.no

Sigrid Undset

Glimt fra Ås k&fs arbeid på Bjørnebekk asylmottak

Fra vårt lag har vi tidligere fortalt litt om hvordan vi jobber som frivillige på mottaket i bygda vår. Nå kommer en historie av det gode slaget der en av beboerne på mottaket har fått oppholdstillatelse i landet vårt. Den har vi lyst til å dele med leserne av bladet vårt, som vi for øvrig er svært glade for å ha fått igjen etter en alt for langvarig pause.

AV INGER GILLEBO

Å jobbe på et slikt mottak har både sine triste og gledelige sider. Folk har det generelt vanskelig i den tida de venter på svar på sine søknader om opphold. Et innlegg i Aftenposten for en tid siden karakteriserer ventetida for asylantene som tortur. Vi som har holdt på med dette over tid sier oss dessverre enig i den karakteristikken. Denne gangen er det Inger Gillebo som har ordet.

Mandagsklubben er gått over til å bli Tirsdagsklubben og formiddags-tilbud en gang i uka der kvinnene på mottaket kommer sammen med oss fra Ås k&f og en av de ansatte for å tilbringe noen timer sammen med et håndarbeid og en kaffekopp og kanskje litt norskundervisning for dem som er motivert for det. Vi treffer kvinner fra mange land med mange ulike skjebner. Denne formiddagen er en hyggestund for alle parter der vi snakker sammen om litt av hvert selv om språkproblemene også kan gjøre seg gjeldende.

Nå vil jeg fortelle om Goma som kom til Norge og Levanger fra Nepal. Etter at hun kom til landet, fikk hun konstatert brystkreft og måtte til behandling for dette. Derfor flyttet hun til Ås som ligger nærmere behandlingsstedet. Det siste året har vært vondt og slitsomt for henne med behandling annenhver uke.

Etter hvert ble vi kjent med en nydelig person, flink med hendene sine og en kløpper til både strikking og hekling. En dag fortalte hun at hun har fått tilbud om bolig i nabokommunen Drøbak/Frogn og snart blir det tur til Drøbak for å hilse på folk fra kommunen. Jeg fikk bli med på denne turen som ble en fin opplevelse

der jeg kunne konstatere at hjelpeapparatet der lot til å fungere svært godt. Flyktningssjefen Egil Lothe, en sykepleier og tolk ga alle uttrykk for stor hjelpsomhet, omsorg og velvilje over for sin nye borger. De forsikret at hun ville få den hjelp hun trengte når hun trengte den, tenk det. La oss håpe at det stemmer.

Likeså fikk hun orientering om hvor mye hun skulle få til å leve for i først omgang og midler til å kjøpe inn hvitevarer til kjøkkenet og annet utstyr til hjemmet. Nå bærer det for alvor løs med språkopplæring som foregår i nabokommunen Ski. Dit må hun bruke buss. Da er det viktig å få en bolig som ligger i nærheten av en bussholdeplass.

Tildeling av hus ville skje i løpet av noen dager og en adresse ble antydnet.

Etter en hyggelig avskjed dro vi til Drøbak for å feire dagen, som jo var en gledesdag for Goma. Hun formelig strålte og uttrykte sin glede ved å si: "I am so happy!" Og mer ble det ikke fordi følelsene tok aldeles overhånd. Ingen skulle være i tvil om at slik var det denne dagen.

Etterpå tok vi en tur for å spore opp adressen, et hus i skogkanten og ikke langt fra bussholdeplass som betyr så meget for henne. Dette tegnet bra.

Etter et par dager var vi sammen igjen på jakt etter utstyr til leiligheten. Hos Expert fant vi en svært behjelpelig og hyggelig betjent som gjorde sitt ytterste for at hun skulle få best mulig resultat av innkjøpsrunden. Goma brukte lang tid på å bestemme seg. Det viktigste var kjøleskap, vaskemaskin og komfyr. Butikken inneholdt mange fristelser, men budsjettet måtte holdes. Et par dager etter kom sakene på plass i leiligheten, de passet heldigvis som bestilt. Gleden var ubeskrivelig. Dagen før hadde hun finkjemmet årets loppemarked på Ås og hadde funnet seg både spisebord med stoler, sofa og diverse andre ting som trengtes. Og nå kom de også på plass.

Den lange ventetida er over og livet kan endelig begynne på nytt for Goma. Vi ønsker henne av hjertet lykke til og takker for følget så langt. Hun har vært med på å berike vårt liv.

LØSNINGER PÅ X-ORD OG SUDOKU FRA FORRIGE NUMMER

Løsningsordet i X-ordet i nr. 1/07 var:
Lokalt produsert mat har mange fordeler.

Prøv dette nummers x-ord og sudoku på side 21.
LYKKE TIL!

Lett

2	5	1	9	7	6	8	4	3
7	8	9	4	2	3	6	5	1
3	4	6	1	8	5	9	7	2
9	2	7	8	3	1	4	6	5
6	3	4	5	9	2	1	8	7
8	1	5	7	6	4	3	2	9
4	6	2	3	5	9	7	1	8
5	7	3	6	1	8	2	9	4
1	9	8	2	4	7	5	3	6

Middels

1	2	8	9	3	6	4	7	5
6	4	9	7	2	5	1	3	8
5	3	7	8	1	4	9	2	6
8	1	5	4	6	3	2	9	7
2	9	3	1	8	7	6	5	4
4	7	6	5	9	2	8	1	3
9	5	2	3	4	8	7	6	1
7	6	4	2	5	1	3	8	9
3	8	1	6	7	9	5	4	2

Malekurs og kulturkveld

I Jærbladet 5. Februar kunne vi lese om et malerkurs arrangert av Ognå Kvinne- og Familielag. Lagleder Sigrun Kleven hadde glemt å spørre kursinstruktøren, kunstneren Odd Dubland, hvor mange som kunne være med på kurset. Pågangen var så

stor at deltagertallet ble dobbelt så stort som vanlig.

I forbindelse med malekurset ble det også arrangert en kulturkveld, der den samme kunstneren underholdt med sang og musikk, små historier og egne dikt.

Malekurset og kulturkvelden er bare noe av det laget arrangerer. De holder flere kurs, blant annet i swingdans og i bruk av Internett og E-post. Pensjonisttreff er også et populært arrangement. I januar samlet treffet 120 deltagere!

45 000,- KR TIL KREFTPOLIKLINIKKEN PÅ FØRDE SJUKEHUS

Naustdal Kvinne- og Familielag har i mange år arrangert salgsutstillinger og basar, der inntekten har gått til ulike formål i bygda. Blant annet har de gitt penger til barnehagene, til lekeapparater på skolen, til Frivillighetssentralen, lydanlegg i kirken og til alders- og sykehjemmet.

"I 2006 bestemte de seg for at de "bare" skulle arrangere basar og kafè, og at overskuddet skulle gå til kreftpoliklinikken på Førde sjukehus."

Alle i laget stilte opp og tok i et tak. Det var en omfattende jobb som ble gjort i med å skaffe gevinster og selge lodd på forhånd. Det skulle vise seg at kreftsaken er noe som engasjerer. Næringslivet i Naustdal og Førde og mange privatpersoner gav flotte gevinster for å støtte. I tillegg gav også laget selv gevinster til basaren.

Resultatet ble fantastisk: 45 000,- kr til kreftpoliklinikken!

Innsendt, fra Norstrands Blad:

ÅRSMØTE I OSLO KRETS

Bekkelaget lokallag stod som arrangør da Oslo krets arrangerte sitt årsmøte i Bekkelagshøgda samfunnshus 17. April. Forruten kretsstyret var representanter for de fleste lokallagene tilstede. Fra forbundet var 1. Nestleder Toril Sonja Gravdal invitert, sammen med Ingunn Birkeland, som nå er internasjonal kontakt for ACWW. ACWW står for Associated Country Women of the World, en verdensomspennende organisasjon av kvinner, som er representert også i FN. Lokallaget på Bekkelaget er tilsluttet denne organisasjonen som arbeider for å bedre kvinner og familiens kår i verden.

UTDRAG FRA
"HUSMODEREN" - 1899

Husstell og høiere interesser

Det er nu snart to år siden "Husmoderen" gjorde sit indtog i mit hjem. Med glæde tog jeg imod den første gang, og med glæde imødeser jeg dens komme de tre lørdagene i måneden.

"Husmoderen" har givet mig et andet syn på mangt og meget, og nye tanker og interesser har jeg også fået ved at læse bladet.

Når nu interessen for mange ting, som er oppe i tiden, vokser, så kommer det spørgsmål: "Hvordan skal en husmor med flere små barn og en ung tjenestepige kunne få tid til at følge lidt med i de ting, hun interesserer sig for?" Ofte må jeg sige til mig selv: "Lev for dine og glem alt andet, du når så ikke hvad du ønsker alligevel". Jeg forsøger at gjøre det, men nei -, jeg føler, at skal ikke min sjæl gå til grunde i bare madstræv, så må den løftes - den må få næring for sin higen. - Men hvordan skal man bære sig ad, så det ene ikke forsømmes for det andet?

Det skulle være kjært, om man i dette blad kunde få anledning til at udveksle meninger i denne sag, som jeg er sikker på at mange husmødre interesserer seg for.

Skal ikke en husmor gå sig træt i det daglige stræv, så trenger hun dybere og høiere interesser, der giver hende et langt lysere syn på livet og en klar opfatning af sin opgave og gjør hende skikket til at være, hvad hun skal for sine nærmeste. - Jeg henvender mig nærmest til husmødre i middels økonomiske kår. Hvordan skal man inddele tiden, så den strækker til både at holde et dannet hjem i orden og pleie sine interesser på det åndelige livs område:?

Marie

NOEN ORD FRA EN ÅRSMØTEDELTAGER

Vi ble tatt varmt i mot av Gunvor Rognes og resten av damene som allerede var ankommet. Årsmøtet startet ganske umiddelbart etter en enkel lunsj, og ble ledet av Anne og Gunvor med stø hand. Vi rakk en runde med informasjon fra noen av lagene, og her fikk vi alle gode ideer som kunne tas med hjem til de enkelte lagene. Trine Berg Fines, fagansvarlig i sosialtjenesten i Leksvik/Mosvik - og lagsmedlem - informerte om et rusforebyggende prosjekt de driver med. Vi fikk også omvisning i en privat barnehage som drives på området, og høre mer om hvordan de har valgt å drive barnehagen, og hvorfor. Elin fra Namsos KF har vært på samlivskurs på Modum Bad og ga oss et engasjert referat fra kurset og god informasjon om hvordan hun tenker lagene kan benytte seg av kompetansen hun har opparbeidet seg.

Lørdag kveld møttes vi i storsalen hvor vi fikk servert nydelig viltgryte sammen med flott sang og gode ord fra Edda. Til slutt ble vi servert is og nydelig kake medbrakt av en av deltagerne.

Etter frokost søndag fortsatte årsmøtet, med bl.a. planlegging av året vi er inne i nå. Til slutt leste Gunvor opp protokollen og møtet ble hevet.

Tusen takk til Hindrem og kretsstyret som arrangerte årsmøtet på en glimrende måte, og til Harald og gjengen hans som ga oss et innblikk i det å være kreativ og starte med noe nytt.

Noen av deltagerne samlet foran minnesmerket over Kong Sverre.

Etter årsmøtet sitter vi igjen med mange nye tanker og ideer. Vi er kanskje ikke flinke nok til å vise oss fram, og vi synes ikke vi "gjør noe". Dette stemmer ikke! Gjennom lagsinformasjonen som ble gitt, ser vi tydelige, sterke og meget engasjerte medlemmer som gjør en kjempeviktig samfunnsjobb. Vi er kreative og idérike og har masse ressurser. Så derfor, kjære lagsvenner - stå på som vi stevner - vi gjør en god jobb som storsamfunnet har både glede og nytte av. Håper vi ses på Inspirasjonshelgen til høsten.

Grethe Lindseth
Stjørdal KF

EKSTREMDAG I DAMSGÅRD BARNEHAGE

LEGG VEKK KAOSANGSTEN!

Det er ekstremdag i Damsgård barnehage, eiet av Laksevåg Kvinne- og Familielag.

Her foregår det meste på barnas premisser. Aktivitetsnivået er høyt. Det samme er lydnivået.

Barna løper fra "stasjon" til "stasjon", nesten nakne. De boltrer seg med de mest spinnville aktivitetene du kan tenke deg i en barnehage: Bading i basseng, - med og uten isbiter! Tunnelkrypning i makuleringspapir, hopping i bobleplast, løping gjennom maling smørt utover på stort papir, såpebobleblåsing og kunstutfoldelse ved hjelp av maling, fjær, glitter, lim og paljetter.

Også i år var ungene så fornøyde at der spørns om ikke ekstremdagen er kommet for å bli!

www.damsgaard_barnehage.no

Jon Syvert kryper gjennom en tunnel fylt med makulert papir.

Glade badende barn i disko sal. (Astrid og Sandra).

FRA "...OG ROMMENE VAR SÅ TOMME AT MUSENE GIKK MED SØRGESLØR" AV MÅLFRID BOLSTAD

Mindre og mindre

Alt er så smått for tiden, syns mor. Og mindre og mindre blir det. Verden blir mindre og ozonlaget likeså. Nyhetene serveres av mindreårige som ikke har det minste greie på noen ting, og aldri har det vært laget så små strømpebukser. De blir mindre og mindre for hver høst, mener mor. Nå er skrittet midt nede på lårene og medfører at mor må bevege seg med små skritt som en tissetrengt toåring. Og glidelåsene i skjortene har da heller aldri vært mindre. Bare for kort tid siden kunne mor dra skjørtet ned over hoftene og svinge det rundt så lett og elegant som ingenting. Nå bråstopper skjørtet på hoftekanten selv om

glidelåsen er dradd helt ned. For ikke å snakke om knappene..... De er blitt så små og svake at bare mor spiser en halv potet eller kommer i skade for å nyse et mininys, så spretter knappen i skjortelinningen ut. Og ikke er det så enkelt å få sydd i nye knapper heller, så små som øynene på synålene har blitt. Mor syr med små sinte sting og bestemmer seg for at neste gang disse usle små knappene spretter ut, skal hun kjøpe seg ny habitt. Det er bare det at forretningene fører så små klær nå for tiden. Det er nok sniktilpasning til EF-bestemte hofte- og bystemål basert på sydeuropeisk minstestandard, fnyser mor, og det

samme kan det forresten være med hele habitten, for neimen er det ikke mye man får for pengene i dag – de blir jo mindre og mindre for hver dag som går.

Ja, selv far er det blitt mindre av, hveser mor mellom stingene og kaster seg over far som uskyldig og intetanende er fordypet i Fantomets tusenogtrentiende redning av Sala Palmer.

Men slike beskyldninger vil ikke far ha sittende på seg sånn uten videre. Det er da mange andre menn i hans alder som også etter hvert er blitt mindre - fylldige i håret, protesterer han.

Det eneste det blir mer av, er mor.

TANANGER K&F - 75 ÅR

Tananger K&F fylte 75 år 13. april. Laget har 14 aktive medlemmer, som alle deltar på møtene. Til jubileet, som ble feiret 25. mars på Hummeren hotell i Tananger, skrev Anne-Sofie Nielsen denne sangen.

Mel: Bamsens fødselsdag

På Hummeren i trettito der startet vår forening.
Vi ville være med på noe som gir livet mening.
Siden gikk det slag i slag
til vårt alles velbehag.
Mye har vi fått i stand.
Vi står på alle mann.

Vi kjøpte tomt til lekeplass for penger som vi skaffet
ved loddsalg, fille-flaskesamling til det hele klaffet.
Vi har gjort så mange ting.
På det meste får vi sving.
Turer, kurser, kåseri,
vi får det til å gli.

I 1982 vi solgte tomten og fikk penger.
Vårt sykehus et apparat til ultralyd nå trenger.
50 000,- kroner ga
vi til apparatet da,
som de fleste husmorlag i Rogaland sto bak.

Her får vi også lære litt om livets mange sider,
for vi vet nok at mange rundt i dette landet lider.

Av de ting vi støttet har,
viktig mammograften var,
en særdeles fin teknikk
som støtte av oss fikk.

Vi er fremdeles aktive og mange ting vi støtter.
Har fadderbarn ned i Peru, hvor han har sine røtter.
Og før jul har vi basar,
slumsøstre og andre har
da fått penger så de kan
få hjelpe alle mann.

Frivillig hjelper noen av oss til på TABO-senter.
Vi lager vafler, grøt og kos til mange pasienter.
Den gang vi ble spurt om det,
Ville vi straks være med.
Det å kunne hjelpe til
er litt av livets spill.

I år er vi blitt syttifem og det vil vi markere
med smørbrød, kake, sang og kåseri og mye mer.
Spøk og alvor hånd i hånd
knytter sterke vennskapsbånd
mellom oss i dette lag.
Det er oss til behag.

For vi syns alltid det er kjekt hver gang vi kommer sammen
Og alt det vi arbeider for det danner selve rammen.
Om det syns litt labert nå,
håper vi det vil bestå,
og at vennskapsånden rår
i mange flere år.

BITCH eller MARTYR?
Økonomisk overlevelsesguide for kvinner

Hold drømmen levende
BIL og mer

Hilde Frøken Klingberg

KAPPAUT EDITION OG FORLAG

Hulter til bulter

en samling dikt
om livet og det godt og det dårlige
Bente Nygård

Hilfred Eide

... og rommene var så
store at en kunne gå i
sengen

Norges Helsevesenets forlag

Materiell fra Norges Kvinne- og Familieforbund

PROFILERINGSARTIKLER MED EMBLEM:

NORGES KVINNE- OG FAMILIEFORBUND

- ☐ Pulsvarmere (E) kr. 200,-
- ☐ Collegegenser, blå, lite farget emblem kr. 250,-
- ☐ Ny T-skjorte hvit m/lite farget emblem kr. 130,-
- ☐ T-skjorte sort m/hvitt stort emblem str. M, L kr. 130,-
- ☐ T-skjorte sort m/hvitt stort emblem str. XL, XXL kr. 130,-
- ☐ Nett i bomull m/skulderhank, sort m/hvitt trykk kr. 50,-
- ☐ Ryggsekk sort m/hvit emblem kr. 350,-
- ☐ K&F skjerf, orange m/sort emblem, 52X52 cm. kr. 40,-
- ☐ 1 pk. à 10 stk. kr. 350,-
- ☐ K&F skjerf, hvit m/sort emblem, 34X166 cm. kr. 130,-
- ☐ Smykkenål i sølv kr. 328,-
- ☐ K&F-pin kr. 16,-
- ☐ Bordfane m/farget emblem kr. 90,-
- ☐ Stativ til bordfane kr. 100,-
- ☐ Barnas budstikke kr. 20,-
- ☐ Aktivitetskalender kr. 100,- inkl. porto
- ☐ 1 pk. à 5 kalendere kr. 350,- inkl. porto
- ☐ Lagledernål kr. 190,-

ARTIKLER FRA MAGNOR GLASSVERK M/EMBLEM: NORGES KVINNE- OG FAMILIEFORBUND

- ☐ Liten krystallskål (A) kr. 200,-
- ☐ Krystallskål (A) kr. 350,-
- ☐ Tulipanvase, klart glass, kr. 498,-
- ☐ Tulipanvase, blått glass, kr. 498,-

SKRIVEPAPIR, KONVOLUTTER O.L. M/EMBLEM:

NORGES KVINNE- OG FAMILIEFORBUND

- ☐ Skrivepapiir m/emblem A4, farger, 50 ark kr. 100,-
- ☐ Skrivepapiir m/emblem A4, sort/hvit, 50 ark kr. 50,-
- ☐ Møteplakat, A4. 4 farger 50 stk. kr. 100,-
- ☐ Konvolutter m/emblem C5 format, 50 stk. kr. 60,-
- ☐ Diplom, A4, ferskenfarget, kr. 15,-

ETIKETTER M/EMBLEM:

- Norges Kvinne- og Familieforbund
(kan brukes på gammelt materiell)
- ☐ Etiketter, 48 stk. kr. 30,-

HEFTER, BØKER, TRYKKSAKER

- ☐ Bitch eller Martyr – økonomisk overlevelsesguide for kvinner -- kr. 225,- inkl. porto
- ☐ Mosaikk, Helene Freilem Klingberg kr. 125,-
- ☐ Hold drømmen levende, Helene Freilem Klingberg kr. 130,-
- ☐ Hulter til bulter, Bente Nygård kr. 80,-
- ☐ Gøy på landet, Anne Enger kr. 95,-
- ☐ Bok, M. Bolstad: "...og rommene var så tomme at musene gikk med sørgeslør" kr. 80,-
- ☐ Bok, M. Bolstad: "...og rommene så ut som de var møblert med hjulvisp" kr. 80,-
- ☐ Sangbok (før kr. 75,-) Nå kr. 50,-
- ☐ Melodibok (før kr. 75,-) Nå kr. 50,-
- ☐ Vedtekter kr. 35,-
- ☐ Tillitskvinnemappen, hele kr. 150,- innhold kr. 90,- perm kr. 60,-
- ☐ Prinsippprogram inkl. studieplan kr. 55,-
- ☐ Årbok kr. 100,-

INFORMASJONSMATERIELL

- ☐ Tidligere numre av medlemsbladet: Gratis
- ☐ Hvem vi er, hva vi står for: Gratis
- ☐ Faktaark, internasjonalt utvalg: Gratis
- ☐ Faktaark, Miljø- og forbrukerutvalget: Gratis

ANNET MATERIELL FRA K&F

- ☐ Tillitskvinnebevis kr. 5,-
- ☐ Visittkort m/emblem i farger, 25 stk. kr. 100,-
- ☐ Plakat m/emblem 50x65 cm. kr. 30,-
- ☐ Abonnement på Sentral-og Landsstyrepptokoller (pr. år) kr. 250,-
- ☐ Gaveabonnement: Kvinner & Familie (pr. år) kr. 150,-
- ☐ Armbind Morgenfugl kr. 30,-
- ☐ Klistremerker Morgenfugl kr. 75,- for 50 stk.
- ☐ Kort m/emblem kr. 5,- pr. stk. konvolutt kr. 5,- pr. stk.

TILBUD

- ☐ Terrakottabilde, stor kr. 60,- medium kr. 45,- liten kr. 25,-

Frakt kommer i tillegg på alle bestillinger. Ja, vennligst send meg de varene jeg har krysset av.

Navn/lag:

.....

Adresse:

.....

Postnr./-sted:

.....

Vi ber om å motta materiell innen:

Kupongen sendes:

Norges Kvinne- og Familieforbund
Akersgt. 16,
0158 Oslo

Tlf.: 22 47 83 80

Fax: 22 47 83 99

E-post: post@kvinnerogfamilie.no

For å gi Norges Kvinne- og Familieforbunds medlemmer en full oversikt over hvem som sitter i sentralstyret, landsstyret og sentrale komiteer og utvalg, bringer vi her en liste over K&Fs tillitskvinner.

SENTRALSTYRET

Forbundsleder

Ann-Louis Nordstrand
Bregnevn. 15, 3142 Vestskogen
Tlf. 33 32 39 34 (p/a), 915 94 612 (m)
E-post: ann-louis@kvinnerogfamilie.no

1. Nestleder

Toril S.Gravdal
Kirkerudlia 6E, 1339 Vøyenenga
Tlf. 67 15 34 10 (p), 41 32 39 43 (m)
E-post: toril@kvinnerogfamilie.no

2. Nestleder

Odlaug Lysø Kleven
Ekkilsøy, 6530 Averøy
Tlf. 71 51 14 28 (p), 71 51 44 15 (**)
482 67 882 (m)
E-post: odlaug@kvinnerogfamilie.no

Medlem

Randi Røe
8250 Rognan
Tlf. 75 68 21 95 (a)
E-post: randi.roe@sbnett.no

Medlem

Gunn Evjen
Evjen, 8056 Saltstraumen
Tlf. 94 83 11 12 (m)
E-post: viktor.evjen@combitel.no

Medlem

Eldbjørg Gunnarson
Morvikbrekkene 31, 5124 Morvik
Tlf. 55531194 (P), 55582970 (a)
Tlf. 97 98 37 91 (m)
E-post: eldbjorg.gunnarson@aksis.uib.no

Medlem

Grete Nordbæk
Grønlandsgutua 10, 2408 Elverum
Tlf. 62 41 30 80 (p), 97 06 10 98 (m)
E-post: greno10@online.no

1. Varamedlem

Edel Mikkelsen
Flotmyrgaten 149, 5527 Haugesund
Tlf. 52 73 70 67 (p), 906 27 735 (m)
E-post: emikk@online.no

2. Varamedlem

Bjarnhild Hodneland
Torvli 7, 5122 Morvik
Tlf. 55 18 64 93 (p), 92 89 31 55 (m)
E-post: bhodneland@gmail.com

KRETSLEDERE

Akershus

Toril Ekeli
Løkkeveien 36, 1368 Stabekk
Tlf. 67 12 56 78 (p), 988 44 123 (m)
E-post: toril.ekeli@c2i.net

Aust-Agder

Else Angeltveit
Lille Heimdal, 4760 Birkeland
Tlf. 37 27 86 88 (p), 95 09 81 00 (m)
E-post: else.angeltveit@online.no

Bergen/Midthordland

Kari Lahn Knudsen
Håsteinsgt. 30, 5163 Laksevåg
Tlf. 55 34 42 18 (p)
E-post: kariknu@online.no

Finnmark

Randi Mietinen
Kvartsveien 1B, 9800 Vadsø
Tlf. 78 95 30 21 (p)
E-post: randi@mietinen.com

Hedmark

Anne Lise Bryhn
Mogopveien 23, 2409 Elverum
Tlf. 62 41 70 53
E-post: al.bryhn@tele2.no

Hordaland

Torill Handal
Fossvn. 20, 5630 Strandebarm
Tlf. 56 55 94 92
E-post: torillhandal@hotmail.com

Hålogaland

Ann-Kristin Evjen
Evjen, 8056 Saltstraumen
Tlf. 75 58 79 57 (p), 90 06 66 57 (m)
E-post: annevjen@online.no

Nedre Buskerud

Laila Nordby
Spinnerisletta 95, 3057 Drammen
31 90 28 12 (p*), 41 63 60 84 (m)
E-post: laila_nordby@c2i.net

Nordland

Aslaug Søsnes
Nordlysvn. 35, 8400 Sortland
Tlf. 76 12 10 41 (p)
E-post: asoelsne@online.no

Nordmøre

Anne-Lise Johnsen
6494 Vevang
Tlf. 71 29 81 56 (p), 71 29 61 84 (a), 71 29 60 70 (**)
E-post: anne-lise@eideprestegjeld.no

Nord-Trøndelag

Anne M. Eggestøl
Langbakken 6, 7800 Namsos
Tlf. 74 27 38 43 (p), 74 21 73 60 (a)
E-post: anne.eggestol@ntebb.no

Oppland

Wenche Rolstad
Skarimoen 32, 2760 Brandbu
Tlf. 40 24 48 96 (m), 61 33 41 18 (*)
E-post: twencher@start.no

Oslo

Elisabeth Stubergh Nielsen
Basaltveien 53, 1359 Eiksmarka
Tlf. 67 14 52 43 (p), 90 04 17 47 (m)
E-post: elistuni@online.no

Rogaland

Gunvor Saue
Valbergåsen 8, 4250 Kopervik
Tlf. 52 85 19 03 (p), 45 61 45 41 (m)
E-post: gunnvor@saue.no

Sogn og Fjordane

Sonja Kjølraug
Holteigveien 17, 6854 Kaupanger
Tlf. 57 67 82 29 (p), 97 57 59 71 (m)
E-post: sonja@kjolraug.com

Sunnmøre og Romsdal

Vigdis Løseth
Groven, 6440 Elnesvågen
Tlf. 71 26 22 32 (p), 71 24 28 73 (a), 91 59 05 73 (m)
E-post: vigdis.loseth@adsl.no

Sør-Trøndelag

Kari Aagesen
Leiv Eriksonsvei 35, 7040 Trondheim
Tlf. 73 92 08 68 (p)
E-post: kj-aages@online.no

Telemark

Karin Nerli
Skogli 59, 3718 Skien
Tlf. 35 53 51 79
E-post: transport@hannevold.no

Adresser

Troms

Wenche Hoel
Vollstad, 9419 Sørvik
Tlf. 91 16 34 49 (m)
E-post: ho-ket@tele2.no

Vest-Agder

Eva Ousbey
Nesevn. 38, 4514 Mandal
Tlf. 38 26 58 00 (p)
E-post: ousbey@online.no

Vestfold

Else-Bjørg Andersen
Urdsgt. 1B, 3182 Horten
Tlf. 33074994
E-post: elsban@frisurf.no

Østfold

Sølvi Skram Vedø
Briskeveien 11, 1712 Grålum
Tlf. 69 14 00 12 (p), 22 48 57 26 (a)
E-post: ssvedoe@online.no

Øvre Buskerud

Bente Kaugerud
3359 Eggedal
Tlf. 32 71 47 84 (p)*, 41 43 01 20 (m)
E-post: bkkaug@online.no

KOMITEER OG SENTRALE UTVALG

Finanskomiteen

Tone Holene (leder)
Bjørkveien 18, 1816 Skiptvet
Tlf. 69 80 90 07 (p), 24 14 11 53 (a)
E-post: i.holene@c2i.net

Vedtektskomiteen

Haldri Karin Engenes
5437 Finnås
E-post: haken.engenes@c2i.net

Valgkomiteen

Vera Welle (leder)
Presthølvn. 7, 4580 Lyngdal
Tlf. 38 34 50 63 (p), 38 33 42 75 (a),
977 29 703 (m)
E-post: vwelle@online.no

Prinsippprogramkomiteen

Vigdis Løseth (leder)
Groven, 6440 Elnesvågen
Tlf. 71 26 22 32 (p), 71 24 28 73 (a)
E-post: vigdis.loseth@adsl.no

Miljø- og forbrukerutvalget

Wenche Berg Stuenes (leder)
6453 Kleive
Tlf. 71 24 23 98 (p)
E-post: wstuenes@online.no

Internasjonalt utvalg

Kristin Hansen (leder)
Ospev. 3, 6854 Kaupanger
57678530 (p), 90564730 (m)
E-post: kristin.hansen@eninvest.net

Anne Marit Hovstad (prosjektleder)
Fjæreveien 161, 4885 Grimstad
Tlf. 37 04 14 48 (a), 95 87 79 09 (m)
E-post: annemarit@hovstad.com

Beredskapsutvalget

Anne-Sophie Bondeson (leder)
Grindveien 4, 1640 Råde
Tlf. 69 28 45 32 (p), 95 89 87 11 (m)
E-post: bondeson@frisurf.no

Nordens Kvinneforbund

Vera Welle
Presthølvn. 7, 4580 Lyngdal
Tlf. 38 34 50 63 (p), 38 33 42 75 (a),
977 29 703 (m)
E-post: vwelle@online.no

Håndverkstedet for barn og unge

Randi Sjursen Lønning (leder)
Lønning 1, 5443 Bømlo
Tlf. 53 42 43 51
E-post: hengrik@hengrik.no

Populus - studieforbundet folkeopplysning

Pb 440 Sentrum, 0301 Oslo
Tlf. 24 14 11 50
E-post: populus@populus.no

Sekretariatet

Akersgt. 16
0158 Oslo
Tlf. 22 47 83 80
Faks: 22 47 83 99
E-post: post@kvinnerogfamilie.no
www.kvinnerogfamilie.no

B Returadresse:
Norges Kvinne- og Familieforbund
c/o Mereo
Storgaten 2A, 4876 GRIMSTAD

B-Economique
NORGE

Gode grunner til å velge Norges Kvinne- og Familieforbund

- en partipolitisk uavhengig organisasjon med 6500 medlemmer

VI HAR FIRE HOVEDSATSNINGSOMRÅDER:

Kvinnepolitikk
Familiepolitikk
Miljø- og forbrukerpolitikk
Internasjonalt samarbeid

BARNEHAGER, PARKER OG HÅNDVERKSTEDER

Våre 23 kretser og nær 400 lokallag driver nettverkstiltak over hele landet. Du kan alltid nå oss på telefon, faks, e-post og Internett. Visste du at vi driver 300 barnehager, parker og håndverksteder for barn og unge (HFBU) over hele landet?

NORDENS KVINNEFORBUND

Kvinne- og Familieforbundet er tilsluttet Nordens Kvinneforbund med omtrent 100.000 medlemmer.

Vi er også medlem av Associated Country Women of the World (ACWW) med 11 millioner medlemmer i 60 land. ACWW er tilknyttet FN.

INTERNASJONALT PROSJEKTARBEID

Internasjonalt prosjektarbeid for å bedre kvinners levekår over hele verden, er viktige arbeidsoppgaver for forbundets tillitsvalgte i Internasjonalt utvalg.

Forbundet er tilsluttet FOKUS, et kompetanse- og ressurscenter i internasjonale kvinnespørsmål med omtrent 250.000 medlemmer i Norge.

OMSORG FOR BARN OG ELDRE

Vi er opptatt av kvinnepolitikk, familiepolitikk, gode oppvekstvilkår for barn og unge, gode skoler, barnehager, skolefritidsordning (SFO) og kontantstøtteordningen. Vi vil ha et likeverdig skoletilbud i hele landet, et regelverk som sikrer arbeidsmiljølov for barn og en minimumsstandard ved skolene. Vi ønsker varierte omsorgsløsninger for våre eldre og syke, med et allsidig velfungerende kommunalt helsetilbud til eldre og pleietrengende, gode hjemmebaserte omsorgstjenester, institusjoner og omsorgsboliger.

FORBRUKERSAKER

Norges Kvinne- og Familieforbund er landets største private forbrukerorganisasjon.

Familien som forbruker er i fokus. Videre merking av matvarer og matvaresikkerhet.

Barn og medier, bekjempelse av medie vold, ernærings spørsmål i hjem og skole, er også prioriterte saker. Vi vil fortsette å rette søkelyset mot kvaliteten på offentlige tjenester og påse at våre medlemmer blir ivaretatt på beste måte

www.kvinnerogfamilie.no